

A tárgyalótermen túl: A bírói aktivizmus hatása a társadalmi-gazdasági jogokra Latin-Amerikában

César Rodríguez-Garavito*

2009. július 12-én, pénteken reggel 9:00 órakor Nilson Pinilla, a kolumbiai alkotmánybíróság akkori elnöke¹ lépett a bíróság Bogotá szívében lévő tárgyalótermének emelvényére. Két másik bíró kíséretében átvette a szót a terembe zsúfolódott közel 300 ügyvéd, aktivista, alulról szerveződő vezető, újságíró, kormánytisztviselő és tudós előtt, és megnyitotta a meghallgatást, amelyre nem volt példa a kolumbiai vagy latin-amerikai alkotmányosságban.

Luis Alfonso Hoyos, a kolumbiai fegyveres konfliktus miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerült mintegy ötmillió ember ellátásával megbízott ügynökség igazgatója egész nap² nyilvánosan tanúskodott arról, hogy a kormány mit tett és mit nem tett a lakóhelyüket elhagyni kényszerült emberekért. Miközben Hoyos statisztikákkal és PowerPoint-diákkal válaszolt a bíróság és a jelenlévő nem kormányzati szervezetek (NGO-k) kérdéseire, a tárgyalóteremből hallhattuk a szomszédos Bolívar Plazán a kitelepítettek kiabálását, akik az ügyükkel kapcsolatos állami figyelem hiánya miatt tiltakoztak.

A meghallgatáshoz vezető út öt évvel korábban kezdődött, amikor 2004 januárjában a kolumbiai alkotmánybíróság (CCC) összegyűjtötte a kitelepített 1,150 családok alkotmányjogi panaszait (*tutelas*), és átadta a kolumbiai alkotmánybíróságnak a bírósági határozatokat.

---

* Jogászprofesszor és a Globális Igazságszolgáltatás és Emberi Jogok Program igazgatója, Andok Egyetem (Kolumbia); Hauser Global Fellow, New York University Law School; alapító tag, Center for Law, Justice, and Society (DeJusticia). Hálás vagyok Camila Sotónak és Carolina Bernalnak a kiváló kutatási segítségért. A cikk korábbi vázlataihoz fűzött megjegyzéseikért köszönetet szeretnék mondani Daniel Brinksnek, Jackie Dugardnak, Siri Gloppen-nek, Malcolm Langfordnak és Rodrigo Uprimnynek. Különösen hálás vagyok kollégámnak, Diana Rodríguez-Francónak a közösen írt esettanulmányhoz való döntő hozzájárulásáért, amely megalapozta az ebben a cikkben bemutatott szélesebb kutatási projekt empirikus alapjait. E cikk minden fordítása a szerzőé, hacsak másképp nem jelezzük.

1. Nilson Elías Pinilla Pinilla, CORTE CONSTITUCIONAL DE COLOMBIA [Kolumbia Alkotmánybírósága], <http://www.corteconstitucional.gov.co/lacorte/pinilla.php>.

2. Lásd CONSULTORÍA PARA LOS DERECHOS HUMANOS Y EL DESPLAZAMIENTO (CODHES) [CONSULTANCY FIRM FOR HUMAN RIGHTS AND DISPLACEMENT], ¿CONSOLIDACIÓN DE QUÉ? INFORME SOBRE DESPLAZAMIENTO, CONFLICTO ARMADO Y DERECHOS HUMANOS EN COLOMBIA EN 2010 [CONSOLIDATION OF WHAT? REPORT ON DISPLACEMENT, CONFLICT AND HUMAN RIGHTS IN COLOMBIA IN 2010]. 8 (2011) (megállapítva, hogy az elmúlt huszonöt év során több mint ötmillió kolumbiai lakos kényszerült belső menekülésre); *Gobierno cumple meta de 40 mil hectáreas de coca erradicadas* [Government Meets Target of 40,000 Hectares of Eradicated Coca], ACCIÓN SOCIAL: AGENCIA PRESIDENCIAL PARA LA ACCIÓN SOCIAL Y LA COOPERACIÓN INTERNACIONAL [ACCIÓN SOCIAL: PRESIDENTIAL AGENCY FOR SOCIAL ACTION AND INTERNATIONAL COOPERATION], <http://www.accionsocial.gov.co/contenido/contenido.aspx?catID=127&conID=1081> (Luis Alfonso Hoyos az *Acción Social* kolumbiai ügynökség igazgatójaként jellemzi).

két évtizedes fennállásának legambiciózusabb döntését hozta meg: A 2004. évi T-025. sz. ítéletet.³ Ebben a határozatban a CCC kijelentette, hogy az erőszakos kitelepítés okozta humanitárius vészhelyzet "alkotmányellenes állapotot" jelent, azaz az emberi jogok masszív megsértését, amely az állami fellépés rendszerszintű hibáihoz kapcsolódik.⁴ Mint a bírósághoz az ország minden részéből érkező panaszokból kiderült, nem létezett komoly és összehangolt állami politika a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyeknek nyújtott gyorssegélyek nyújtására,⁵ és nem állt rendelkezésre megbízható információ a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek számáról és az őket sújtó körülményekről sem.⁶ Ráadásul a kérdésre elkülönített költségvetés egyértelműen elégtelen volt.⁷ A bíróság az állapotok kiváltó okainak felszámolása érdekében egy sor strukturális intézkedést rendelt el, amelyek - mint látni fogjuk - hosszadalmas végrehajtási és nyomon követési folyamatot indítottak el, amely a mai napig tart.⁸

A T-025. számú ítélet nem az első olyan strukturális határozat volt, amelyben a CCC alkotmányellenes állapotot állapított meg.⁹ A bíróság 1997 óta hét ilyen jellegű határozatot hozott, igen eltérő körülmények között, többek között a számos köztisztviselő társadalombiztosítási rendszerhez való csatlakozására vonatkozó állami kötelezettség elmulasztása,¹⁰ a börtönök tömeges túlszűfolttsága,¹¹ az emberi jogi jogvédők védelmének hiánya,¹² valamint a közjegyzői kinevezésekre vonatkozó nyílt felhívás kiírásának elmulasztása miatt.¹³ Más határozatokban a CCC különböző tutela-intézkedéseket összevont és hosszú távú strukturális korrekciós intézkedéseket rendelt el anélkül, hogy

---

3. Corte Constitucional [C.C.] [Alkotmánybíróság], enero Sentencia22,2004, T-025/04 (slip op. at 1), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/t-025-04.htm> oldalon.

4. *Id.* 80-81. o.

5. *Id.* 67-68.

6. *Id.* 67,73.

7. *Id.* 75-80.

8. *Id.*

9. A CCC "alkotmányellenes állapotokról" szóló doktrínájának elemzését lásd általában César Rodríguez Garavito, *Más Allá del Desplazamiento, o Cómo Superar un Estado de Cosas Inconstitucional [Beyond Displacement, or How to Overcome an Unconstitutional State of Affairs]*, in *MÁS ALLÁ DEL DESPLAZAMIENTO: POLÍTICAS, DERECHOS Y SUPERACIÓN DEL DESPLAZAMIENTO FORZADO EN COLOMBIA [BEYOND DISPLACEMENT: POLICIES, RIGHTS AND OVERCOMING DISPLACEMENT IN COLOMBIA]* 434 (César Rodríguez Garavito szerk., 2009). Ez a mű tárgyalja a bíróság kritériumait az alkotmányellenes állapot fennállásának kimondására, és bírói iránymutatásokat javasol az ilyen helyzetekre adott kormányzati válaszok értékelésére és végül a helyzetek meghaladásának kimondására. *Id.*

10. C.C., febrero Sentencia2,2000, SU-090/00 (slip op. at 1), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2000/SU090-00.htm>; C.C., julio Sentencia27,1999, T-535/99 (slip op. at 5), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1999/T-535-99.htm>; C.C., marzo Sentencia5,1998, T-068/98 (slip op. at 1-2), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-068-98.htm> oldalon; C.C., noviembre 6, 1997, Sentencia SU-559/97, (slip op. at 1-2), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1997/SU559-97.htm> oldalon.

11. C.C., abril Sentencia28,1998, T-153/98 (slip op. at 1), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-153-98.htm> oldalon.

12. C.C., octubre Sentencia20,1998, T-590/98 (slip op. at 4), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-590-98.htm> oldalon.

13. C.C., mayo Sentencia26,1998, SU-250/98 (slip op. at 3), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/SU250-98.htm> oldalon.

egy alkotmányellenes állapot hivatalos kimondása. Legutóbb a 2008. évi T-760¹⁴. sz. ítéletben tette ezt, amely huszonkét, az egészségügyi ellátórendszer rendszerszintű hiányosságaira vonatkozó panaszt oldott meg.¹⁵

Ebben a cikkben a CCC döntéseire összpontosítok ezekben a helyzetekben, amelyeket "strukturális eseteknek" nevezek. Ezeket az ügyeket olyan bírósági eljárásokként jellemzem, amelyek (1) nagyszámú embert érintenek, akik jogaik megsértését állítják, akár közvetlenül, akár az ügyben pereskedő szervezeteken keresztül; (2) több olyan kormányzati szervet érintenek, amelyekről megállapították, hogy felelősek az ilyen jogsérelemekhez hozzájáruló, átható közpolitikai mulasztásokért; és (3) strukturális tiltó jogorvoslatokat foglalnak magukban, azaz olyan végrehajtási utasításokat, amelyekkel a bíróságok a különböző kormányzati szerveknek összehangolt intézkedéseket tesznek az érintett lakosság egészségének védelme érdekében, és nem csak az ügy konkrét panaszosainak védelmében.¹⁶ Azt állítom, hogy a bírói aktivizmusnak ez a fajtája, bár különösen láthatóan a CCC joggyakorlatában, része egy Latin-Amerikában és a globális dél más régióiban kialakulóban lévő tendenciának. Ez a fajta progresszív neokonstitucionalizmus, amely a legvilágosabban a társadalmi-gazdasági jogok széles körű megsértésével foglalkozó strukturális ügyekben való bírói beavatkozásban testesül meg, a globális dél különböző részein különböző elnevezésekkel és jellemzőkkel bontakozott ki.¹⁷ A legismertebb példák közé tartozik az indiai Legfelsőbb Bíróság joggyakorlata, amely olyan alapvető társadalmi problémákkal foglalkozott, mint az éhezés és az írástudatlanság; ezeket az ítéleteket olyan igazságügyi tanácsadó bizottságok létrehozása kísérte, amelyek figyelemmel kísérik az olyan alapvető társadalmi problémákat, mint az éhezés és az írástudatlanság.

14. C.C., julio Sentencia31,2008, T-760/08 (slip op.), elérhető a <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2008/T-760-08.htm> oldalon.

15. *Id.* 9-10.

16. Bár a CCC nem támaszkodott kifejezetten az összehasonlító alkotmányjogra az alkotmányellenes állapotokra vonatkozó joggyakorlatának kialakításához, vannak hasonlóságok a CCC joggyakorlata és a strukturális jogorvoslatok doktrínája között olyan common law jogrendszerekben, mint India, Dél-Afrika és az Egyesült Államok. *Lásd* Abram Chayes, *The Role of the Judge in Public Law Litigation*, 89 HARV. L. REV. 1281, 1281 (1976) ("[P]ublic law litigation will often, at least as a practical matter, affect the interests of many people. Sok jelentős közjogi peres ügyet ezért a csoportos keresetmechanizmuson keresztül folytatnak le"); Danielle Elyce Hirsch, *A Defense of Structural Injunctive Remedies in South African Law*, 9 OR. REV. INT'L L. 1, 3-4 (2007) (a strukturális végzések jogorvoslatként való alkalmazásának tárgyalása Dél-Afrikában); S. Muralidhar, *India: The Expectations and Challenges of Judicial Enforcement of Social Rights*, in SOCIAL RIGHTS JURISPRUDENCE: A NEMZETKÖZI ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ JOG102, ÚJ TENDENCIÁI 109 (Malcolm Langford szerk., 2008) (az indiai legfelsőbb bíróság "folyamatos mandamus" megközelítését tárgyalva, "ahol a bíróság az ügyet egy bizonyos időn keresztül a fedélzeten tartja, hogy biztosítsa utasításainak végrehajtását"); Charles F. Sabel & William H. Simon, *Destabilization Rights: How Public Law Litigation Succeeds*, 117 HARV. L. REV. 1016, 1019 (2004) (a közjogi jogorvoslatról az Egyesült Államokban, amely a "kísérletező jellegű beavatkozás" felé mozdult el, amely "rugalmasabb és ideiglenesebb normákat kombinál az érdekelt felek folyamatos részvételére és a mért elszámoltathatóságra vonatkozó eljárásokkal").

17. *Lásd* César Rodríguez-Garavito, *Toward a Sociology of the Global Rule of Law Field: LAWYERS AND THE RULE OF LAW IN AN ERA OF GLOBALIZATION* 156, 164-65 (Yves Dezalay & Bryant G. Garth eds., 2011) (megjegyezve a progresszív neokonstitucionalizmus felemelkedését és annak hatását a bírói aktivizmusra és az intézményi reformra Latin-Amerikában).

az ítélet végrehajtása.¹⁸ Hasonlóképpen, a dél-afrikai alkotmánybíróság központi intézményi fóruma lett az olyan jogok előmozdításának, mint a lakhatás és az egészségügy, valamint az állam arra való kötelezésének, hogy tegyen lépéseket az apartheid gazdasági és társadalmi öröksége ellen.¹⁹ A Dél-afrikai Alkotmánybíróság nemzetközi figyelmet is kiváltott az igazságügyi és tudományos körökben, amint azt az amerikai és európai tudósok érdeklődése a bíróság iránt, valamint az amerikai és európai alkotmányelméletben a bíróság joggyakorlatára való támaszkodás is mutatja.²⁰

Latin-Amerikában a társadalmi-gazdasági jogokkal kapcsolatos bírói aktivizmus az elmúlt két évtizedben egyre inkább előtérbe került, és különböző jelzőkkel illetik, többek között a "stratégiai pereskedés",²¹ a "kollektív ügyek"²² és az amerikai stílusú "közérdekű jog" alatt.²³ Olyan különböző országokban, mint Brazília és Costa

18. Lásd Muralidhar, *supra* note 16, 109-10. o. (azt állítva, hogy az indiai Legfelsőbb Bíróság jogorvoslati lehetőségei kreatívak a közérdekű peres ügyekben, mivel a bíróság az ügyek fontosságával foglalkozik a nagyközönség számára); Shylashri Shankar & Pratap Bhanu Mehta, *Courts and Socioeconomic Rights in India*, in *COURTING SOCIAL JUSTICE* 146, 146 (Varun Gauri & Daniel M. Brinks eds, 2008) ("Az elmúlt két évtizedben a felsőbb bíróságok Indiában az olyan nem perelhető gazdasági és szociális jogokat, mint az alapfokú oktatás, az egészségügy, az élelmezés, a menedék, a gyors eljárás, a magánélet védelme, a gyermekmunka elleni küzdelem és az egyenlő munkáért egyenlő bérezés, jogilag kikényszeríthető jogokká alakították át.")

19. Lásd SANDRA LIEBENBERG, *TÁRSADALMI-GAZDASÁGI JOGOK: ADJUDICATION UNDER A TRANSFORMATIVE CONSTITUTION* 45, 80-81 (2010) (a dél-afrikai bíróságok szerepének leírása a 1996dél-afrikai alkotmányban foglalt társadalmi-gazdasági jogok érvényesítésében); Jonathan Berger, *Litigating for Social Justice in Post-Apartheid South Africa: A Focus on Health and Education*, in *COURTING SOCIAL JUSTICE*, *supra* note 18, 38, 39. o. (olyan esetekre összpontosítva, amikor a dél-afrikai "szegények" peres eljárást indítottak az egészségügyi szolgáltatásokhoz és az oktatáshoz való hozzáféréshez való joguk alapján); Sandra Liebenberg, *South Africa: SOCIAL RIGHTS JURISPRUDENCE: EMERGING TRENDS IN INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW*, *supra* note at 16,81-9675, (a "földhöz és lakhatáshoz, egészségügyi szolgáltatásokhoz és szociális biztonsághoz való joggal" foglalkozó jelentős dél-afrikai társadalmi-gazdasági jogi ügyek tárgyalása).

20. Lásd *pl.* SANDRA FREDMAN, *HUMAN RIGHTS TRANSFORMED: POSITIVE RIGHTS AND POSITIVE DUTIES* 70169 (2008) (a bíróság Grootboom-határozatát az aktivizmus szinergikus megközelítésével kapcsolatban tárgyalja); CASS R. SUNSTEIN, *THE SECOND BILL OF RIGHTS* 219 (2004) (a dél-afrikai alkotmánybíróság véleményének tárgyalása, amely szerint a szociális és gazdasági jogok "legalábbis bizonyos mértékig" igazolhatóak); Rosalind Dixon, *Creating Dialogue About Socioeconomic Rights: Strong-Form Versus Weak-Form Judicial Review Revisited*, *INT'L J. CONST. L.* (391,200739193) (a Grootboom-döntés elemzése).

21. Lásd *pl.*, *Strategic Litigation as a Tool for the Enforceability of the Right to Education: Possibilities and Obstacles*, ASOCIACIÓN POR LOS DERECHOS CIVILES [ASSOCIATION FOR CIVIL RIGHTS], (200820., 1május), http://www.redligare.org/IMG/pdf/litigio_estrategico_educacion-ingles.pdf (megjegyezve, hogy az Association for Civil Rights több mint egy évtizede használja a stratégiai pereskedést a társadalmi változás eszközeként).

22. Lásd *általában* GUSTAVO MAURINO ET AL., *LAS ACCIONES COLECTIVAS: ANÁLISIS CONCEPTUAL, CONSTITUCIONAL, PROCESAL, JURISPRUDENCIAL Y COMPARADO* [CLASS ACTIONS: FOGALMI, ALKOTMÁNYOS, ELJÁRÁSI, JOGTUDOMÁNYI ÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS] (2005) (stratégiai áttekintést nyújt a kollektív perek jogi mechanizmusairól, különös tekintettel Brazíliára, Kolumbiára és az Egyesült Államokra).

23. Lásd *pl.*, Felipe González Morales, *El trabajo clínico en materia de derechos humanos e interés público en América Latina* [Az emberi jogokkal és a közérdekkel kapcsolatos klinikai munka Latin-Amerikában], in *ENSEÑANZA CLÍNICA DEL DERECHO: UNA ALTERNATIVA A LOS MÉTODOS TRADICIONALES DE FORMACIÓN DE ABOGADOS* [A JOGOK KLINIKAI MŰKÖDÉSE: EGY ALTERNATÍVA A JOGI KÉPZÉS HAGYOMÁNYOS MÓDSZEREINEK ALTERNATÍVÁJA] (175,Marta176

Rica, a bíróságok döntően alakították az olyan alapvető szociális szolgáltatások nyújtását, mint az egészségügyi ellátás.²⁴ Argentínában egyes bíróságok strukturális ügyeket vállaltak fel, és kísérleteztek olyan nyilvános mechanizmusokkal, amelyek az aktivista ítéletek végrehajtásának ellenőrzésére szolgálnak, mint például a börtönök²⁵ túlszűfoltóságáról szóló *Verbitsky-ügy* vagy a²⁶ környezetkárosításról szóló *Riachuelo-ügy*.²⁷

A jogérvényesüléssel kapcsolatos szakirodalom a latin-amerikai és más országokban született aktivista ítéletek szaporodásával arányosan szaporodott.²⁸ Az elemzésnek két nézőpontja dominált ebben a tudományban. Először is, néhány kulcsfontosságú írás arra összpontosított, hogy elméleti érveket fogalmazzon meg a SER-ek igazságossága mellett a demokratikus elmélet követelményeinek és a mély gazdasági és politikai egyenlőtlenségek által jellemzett társadalmi környezet valóságának fényében.²⁹

Villarreal & Christian Courtis szerk., 2007) (az emberi jogokra és a közérdekű jogra összpontosító jogi klinikák eredményeiről); Stephen Meili, *Staying Alive: Public Interest Law in Contemporary Latin America* 5 (Univ. Minn. Law Sch. Legal Studies Research Paper Series Paper No. 09-48, 2009), *elérhető a* http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1518002 oldalon ("A latin-amerikai közérdekű jogászkodás egyik legmeglepőbb aspektusa az, ahogyan az elmúlt években mind méretben, mind terjedelemben növekedett15.")

24. Lásd Bruce M. Wilson, *Changing Dynamics*: (megjegyezve, hogy az AIDS-gyógyszerek állami fedezete könnyen elérhetővé vált, miután Costa Rica alkotmánybírósága az 1990-es években elismerte az államilag finanszírozott orvosi ellátáshoz való alkotmányos jogot); Octavio Luiz Motta Ferraz, *The Right to Health in the Courts of Brazil: Worsening Health Inequities?*, 11 HEALTH & HUM. RTS. J., 2009. 2. sz. 33., 35. o. (az egészséghez való joggal kapcsolatos braziliai "pereskedés járványairól" értekezve).

25. Corte Suprema de Justicia de la Nación [CSJN] [Országos Legfelsőbb Bíróság], 3/5/2005, "Verbitsky, Horacio / hábeas corpus," Colección Oficial de Fallos de la Corte Suprema de Justicia de la Nación [Fallos] (2005-328-1146), slip op., *elérhető a* http://www.csjn.gov.ar/cfal/fallos/cfal3/ver_fallos.jsp?id=222651&fori=RHV00856-381.

26. CSJN, 8/7/2008, "Mendoza, Beatriz Silvia y otros c. Estado Nacional y otros / daños y perjuicios (daños derivados de la contaminación ambiental del Río Matanza - Riachuelo)," Fallos (2008-331-1622) (Arg.), slip op., *elérhető a* http://www.csjn.gov.ar/cfal/fallos/cfal3/ver_fallos.jsp?id=289823&fori=ORM01569-40B oldalon.

27. Lásd: CENTRO DE ESTUDIOS LEGALES Y SOCIALES, LITIGIO ESTRATÉGICO Y DERECHOS HUMANOS: LA LUCHA POR EL DERECHO [STRATÉGIAI PÁLYÁZAT ÉS EMBERI JOGOK: HARC A JOGOKÉRT] 193-94191., 225. o194. (2). (2008) (utalva a *Verbitskyre* válaszul hozott jogi reformokra); Carolina Farstein, Gabriela Kletzel & Paola García Rey, *En Busca de un Remedio Judicial Efectivo: Nuevos Desafíos para la Justiciabilidad de los Derechos Sociales* [*Searching for Effective Judicial Remedies: New Challenges to the Justiciability of Socioeconomic Rights*], in DERECHOS SOCIALES: JUSTICIA, POLÍTICA Y ECONOMÍA EN AMÉRICA LATINA [TÁRSADALMI JOGOK: JOGSÁG, POLITIKA ÉS GAZDASÁGOSSÁG LATIN AMERIKA] 27, 55 (Pilar Arcidiácono, Nicolás Espejo Yaksic & César Rodríguez-Garavito szerk., 2010) (amely tárgyalja (1) a *Mendoza* ügyben hozott bírósági végzést, amely szövetségi, tartományi és helyi tisztviselőket utasított a Riachuelo folyó megtisztítására vonatkozó terv kidolgozására és végrehajtására, valamint (2) a terv végrehajtására létrehozott vízgyűjtő hatóságot).

28. A SZER-perек gyakorlatának és szakirodalmának globális áttekintését lásd általában: SOCIAL RIGHTS JURISPRUDENCE: EMERGING TRENDS IN INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW, *fentebb* 16. l. ábrát, amely huszonkilenc nemzeti és nemzetközi jogrendszer mintegy kétezer ítéletének és határozatának kritikai elemzését tartalmazó esszék tartalmaz.

29. Lásd pl. Rodolfo Arango, *La justiciabilidad de los derechos sociales fundamentales* [*Az alapvető szociális jogok peresíthetősége*], 12 REVISTA DE DERECHO PÚBLICO [J. PUB. L.] 185, 186 (2001) (Colom.) (a SER fogalmi alapjainak rekonstruálása a szubjektív jogok elmélete alapján, amely figyelembe veszi a jogok hatékony gyakorlásához szükséges anyagi feltételeket); DAVID BILCHITZ, POVERTY AND FUNDAMENTAL RIGHTS: AZ IGAZOLÁS

Másodszer, számos munka került be a vitába az emberi jogi doktrína szémszögéből, ami pontosabbá tette a SER-ek fenntartására vonatkozó igazságügyi normákat, és növelte e jogok felhasználását az igazságügyi szervek és felügyeleti szervek körében mind nemzeti, mind nemzetközi szinten.³⁰

Ezek a szempontok jelentősen javították a belső biztonsági szolgálatok fogalmi tisztaságát és jogérvényesítő képességét. Mindazonáltal az ítéletek előállítási szakaszának szinte kizárólagos hangsúlyozása egy elemzési és gyakorlati vakfoltot hozott létre: az ítéletek végrehajtási szakaszát. Emiatt nem rendelkezünk szisztematikus tanulmányokkal az aktivista határozatok sorsáról a kiadást követően.³¹ Mi történik az ezekben az ítéletekben foglalt utasításokkal, miután azok elhagyják a tárgyalótermet? Milyen mértékben követik a közhivatalnokok az ítéleteket, és milyen új magatartásformákat fogadnak el az SZER védelme érdekében? Milyen hatással vannak az ítéletek az államra, a civil társadalomra, a társadalmi mozgalmakra és a közvéleményre? Végső soron hozzájárulnak-e a SER-ek megvalósításához?

E cikkben ezeket a kérdéseket fogom megvizsgálni. Azért, hogy segítsék kibontani a SER-ítéletek végrehajtásának fekete dobozát, két lépésben fogok eljárni. Azzal kezdem, hogy felvázolok egy elemzési keretet az ilyen döntések hatásainak megértéséhez. Így az I. részben a hatások tipológiáját kínálom fel, és megvitatom a bírósági hatásokkal kapcsolatos szociáljogi tanulmányok módszertani következményeit.

Ezen elemzési háttér előtt, a II. részben egy magyarázó kérdéssel foglalkozom: mi a magyarázata a SER-ítéletek eltérő hatásszintjének? Miért van az, hogy egyes határozatoknak mély és sokrétű hatásai vannak, míg mások csak papíron érvényesülnek? Mivel a bírósági határozatok sorsa a szereplők széles körének reakcióitól függ - pl. az aktivisták és pereskedők ítélet utáni stratégiáitól, a bírósági határozatokra adott kormányzati reakcióktól és a bíróságok szerepétől a

---

AND ENFORCEMENT OF SOCIO-ECONOMIC RIGHTS 115-17 (2007) (a bírósági felülvizsgálat "vékony" jogalapú elméletének leírása, amely szerint az egyének "egyenlő fontosságának" elve néha megkövetelné a bíróságoktól, hogy jóléti támogatást nyújtsanak a rászoruló egyéneknek, még akkor is, ha a demokratikus többség ezt nem szeretné).

30. VÍCTOR ABRAMOVICH & CHRISTIAN COURTIS, LOS DERECHOS SOCIALES COMO DERECHOS EXIGIBLES [SOCIAL RIGHTS AS ENFORCEABLE RIGHTS] 37-47 (2002) (szisztematikus áttekintést nyújt a társadalmi-gazdasági jogok megalapozhatóságát alátámasztó jogforrásokról és doktrínákról); Malcolm Langford, *The Justiciability of Social Rights: From Practice to Theory*, in SOCIAL RIGHTS JURISPRUDENCE: EMERGING TRENDS IN INTERNATIONAL AND COMPARATIVE LAW, *supra* note 16, 3., 6-9. o. (a gazdasági és szociális jogok történelmi fejlődését az emberi jogi mozgalommal összefüggésben elbeszélve).

31. Legalább két figyelemre méltó kivétel van az aktivista ítéletek végrehajtása tekintetében. Lásd Daniel M. Brinks & Varun Gauri, *A New Policy Landscape: legalizing social and economic rights in the Developing World*, in COURTING SOCIAL JUSTICE, *supra* note 18, at 303, 320-34 (a szociális és gazdasági jogokkal kapcsolatos ítéletek végrehajtásának számos tényezőjét vizsgálja, beleértve azt, hogy milyen tényezők hatására a peres eljárások célpontjai betartják a szabályokat, valamint az aktivista ítéletek közvetlen és közvetett kedvezményezettjeit); Rodrigo Uprimny & Mauricio García-Villegas, *Corte Constitucional y emancipación social en Colombia* [Alkotmánybíróság és szociális emancipáció Kolumbiában], in EMANCIPACIÓN SOCIAL Y VIOLENCIA EN COLOMBIA [TÁRSADALMI EMANCIPATION ÉS VIOLENCIA KOLUMBIABAN] 463, 491-509 (Boaventura Santos & Mauricio García szerk., 2004) (a szociális jogokat védő kolumbiai alkotmánybírósági határozatok gyakorlati hatékonyságáról és a társadalmi mozgalmakra gyakorolt hatásokról szóló tanulmányt részletezve).

a végrehajtási szakasz - a multikauzalitás miatt ezek a kérdések megoldhatatlanok, ha csak az elemzést nem korlátozzuk a változók egy meghatározott csoportjára. Ezért a bíróság hatáskörébe tartozó tényezőkre összpontosítok. Ha minden más dolog egyenlő, felmerül egy kérdés: milyen típusú bírósági döntéseknek van nagyobb valószínűséggel szélesebb körű hatása a SER-ek teljesülésére? Vagy, előíró módon fogalmazva: mit tehetnek a bíróságok annak érdekében, hogy fokozzák döntéseik hatását a SER-ekre?

Elemzésem empirikus megalapozásához a CCC strukturális ügyekben hozott ítéleteinek hatását vizsgáló összehasonlító tanulmányból származó bizonyítékokra támaszkodom. A központi esettanulmány egy Diana Rodríguez-Francóval közös projekt eredménye, amely részletesen megvizsgálta a T-025-ös ítélet végrehajtásának első hat évét.³² A T-025-ös ítélet viszonylag nagy hatását két másik strukturális ítélet szerényebb hatásával állítom szembe: T-153³³ és T-760. A T-153-as ítélet az az 1998-as határozat volt, amelyben a CCC kimondta, hogy a túlsúfolt börtönökben fogvatartottak szörnyű helyzete alkotmányellenes állapotnak minősül.³⁴ Bár a bíróság számos rövid távú utasítást adott ki, amelyek célja a börtönök túlsúfoltóságának háttérében álló legsúlyosabb adminisztratív és költségvetési hiányosságok kezelése volt, nem állt el attól, hogy bármilyen érdemi ellenőrzési mechanizmust hozzon létre. Ez a mulasztás magyarázatot ad a határozat összességében csekély hatására. A T-153-mal való ellentét bemutatására elemzem a T-760-as ítéletet is, amely az egészséghez való jogról szóló újabb ítélet. Bár a T-760-as bíróság formálisan nem alkalmazta az alkotmányellenes állapotok doktrínáját, a T-025-öshöz hasonlóan a bíróság strukturális jogorvoslati intézkedéseket hozott, és ambiciózus ellenőrzési folyamatot indított el.³⁵ Ezeket az intézkedéseket azért hozták, hogy a kormányt arra ösztönözzék, hogy kezelje a régóta fennálló adminisztratív és jogalkotási szűk keresztmetszeteket, amelyek megbénították az egészségügyi ellátórendszert, és a bíróságokat több ezer beteg alapvető gyógyszerek és kezelések iránti kérelmével terhelték meg.³⁶ Ennek ellenére a nyomon követés gyorsan veszített lendületéből, és a határozatnak csak mérsékelt hatása volt, amely a T-025 és a T-153 között helyezkedik el.

E cikk szerkezetének megfelelően érvelésem kettős. Először is azt állítom, hogy a bírósági határozatok hatásainak teljes körű megragadása érdekében a hatástanulmányoknak ki kell terjeszteniük a hagyományos elméleti és módszertani látóteret. A bírósági határozatok közvetlen anyagi hatásai mellett - azokon a hatásokon túl, amelyek közvetlenül következnek a határozat *végrehajtásából*

---

32. CÉSAR RODRÍGUEZ GARAVITO & DIANA RODRÍGUEZ FRANCO, CORTES Y CAMBIO SOCIAL: CÓMO LA CORTE CONSTITUCIONAL TRANSFORMÓ EL DESPLAZAMIENTO FORZADO EN COLOMBIA [BÍRÓSÁGOK ÉS TÁRSADALMI VÁLTOZÁSOK: HOGYAN ALAKÍTOTTA ÁT AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG A KÉNYSZERKITELEPÍTÉST KOLUMBIÁBAN]. (2010).

33. C.C., abril Sentencia28,1998, T-153/98 (slip op.), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-153-98.htm> oldalon.

34. *Id.* 74-75.

35. C.C., julio Sentencia31,2008, T-760/08 (slip op. at 200-03), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2008/T-760-08.htm> oldalon.

36. *Id.* 195-200.

bírósági végzés - figyelmet kell fordítani a tágabb értelemben vett hatásra, amely magában foglalja az ugyanilyen fontos közvetett és szimbolikus hatásokat is. Az esettanulmányok bizonyítékai alapján úgy vélem, hogy a releváns hatások lehetséges skálája - a bíróság által konkrétan elrendelt kormányzati intézkedéseken túlmenően - magában foglalja a társadalmi-gazdasági kérdések emberi jogi problémaként való újbóli megfogalmazását, az ilyen problémák kezeléséhez szükséges állami intézményi kapacitások megerősítését, a végrehajtási folyamatban való részvétel érdekében érdekvédelmi koalíciók kialakítását, valamint a nyilvános tanácskozás és a kollektív megoldáskeresés előmozdítását a strukturális ügyek alapjául szolgáló összetett elosztási kérdésekkel kapcsolatban.

Másodszor, ami a bíróság által ellenőrzött tényezőket illeti, amelyek fokozhatják egy adott határozat általános hatását, két fontos tényező (1) a végzések típusa és (2) a bírósági felügyelet megléte és jellege. Azt állítom, hogy a hatás valószínűleg nagyobb, ha a bíróságok két intézményi mechanizmuson³⁷ keresztül "dialogikus aktivizmust" folytatnak. Először is, a párbeszédés döntések általános célokat és világos végrehajtási utakat határoznak meg határidők és előrehaladási jelentések révén, miközben az érdemi döntéseket és a részletes eredményeket a kormányzati szervekre hagyják. Az ilyen jellegű végzések nemcsak a hatalommegosztás elvével összeegyeztethetőek, hanem egy adott döntés általános hatékonyságát is erősíthetik. Másodszor, az SZB-ügyek párbeszédés megközelítése ösztönzi a részvételi nyomon követési mechanizmusokat - nyilvános meghallgatások, a bíróság által kijelölt ellenőrző bizottságok, valamint a civil társadalom és a kormányzati szervek felkérése arra, hogy nyújtsanak be releváns információkat és vegyenek részt a bíróság által támogatott megbeszéléseken - , amelyek elmélyítik a demokratikus mérlegelést és fokozzák a bírósági beavatkozások hatását.

I. A vakfolt a gazdasági és szociális jogok peresíthetőségéről szóló vitában: Az ítéletek hatása

A. A SER-határozatok hatásai: Elemzési keret

A bíróságok és a társadalmi átalakulás jól megalapozott interdiszciplináris szakirodalma hasznos fogalmi és módszertani keretet kínál a közelmúltbeli pereskedési hullám és a bírói aktivizmus SER-ekre gyakorolt hatásainak értékeléséhez. A szakirodalom számos témában vizsgálta a kiemelkedő bírói döntések hatását, többek között a nemek közötti egyenlőséget a munkaerőpiacon, a³⁸ faji megkülönböztetést³⁹ és a börtönök túlzásfoltosságát.⁴⁰ Különböző nézőpontokból,

37. Lásd Dixon, *Supra* 20. lábjegyzet, 393. o. (a társadalmi-gazdasági jogok érvényesítésének dialogikus modelljének leírása).

38. Lásd *pl.*, MICHAEL W. MCCANN, *Munkahelyi jogok*: (1994) (a Legfelsőbb Bíróságnak a *Washington megye, Oregon kontra Gunther*, 452 U.S. 161 (1981) ügyben hozott határozatát tárgyalja, amely lehetővé tette, hogy azok a nők, akik a különböző pozíciók közötti bérkülönbségek miatt szexuális megkülönböztetésre hivatkoztak, a VII. cím alapján perelhessenek, de azt állítja, hogy a határozatnak kevés közvetlen hatása volt a nemi alapú béregyenlőségre).

39. Lásd *pl.* GERALD N. ROSENBERG, *THE HOLLOW HOPE: CAN COURTS BRING ABOUT SOCIAL CHANGE?* 39 (1991) (több különböző szerző nézeteit tárgyalja arról, hogy a *Brown v. Board of Education*, U347.S. (4831954) hogyan hatott a polgárjogi mozgalomra és a faji kapcsolatokra az Egyesült Államokban).

ezek a tanulmányok elméletileg és empirikusan értékelték a "jogforradalom"⁴¹ és a bírónak az alapvető politikai és társadalmi kérdésekbe való növekvő beavatkozása által⁴² megtestesített "jogokrácia" eredményeit.

Az igazságügyi hatásvizsgálatok két csoportba sorolhatók attól függően, hogy milyen típusú hatásokra összpontosítanak. Egyrészt egyes kutatók a bírói döntések közvetlen és kézzelfogható hatásaira összpontosítják figyelmüket. A neorealista szemléletet követve, amely a jogot az emberi magatartást alakító normák összességének tekinti, szigorú kauzalitásvizsgálatot alkalmaznak a bírói beavatkozások hatásának mérésére: egy ítélet akkor hatékony, ha megfigyelhető változást eredményezett a közvetlenül célzott személyek magatartásában.⁴³ Például a T-025. sz. ítélet hatásainak meghatározására vonatkozó kérdést úgy lehetne megoldani, hogy elemeznék a kényszerkilakoltatással kapcsolatos közpolitikáért felelős kormányzati hatóságok magatartására gyakorolt hatását, és végül értékelnék a belső menekültek számára okozott következményeket.

Ennek a megközelítésnek az alapműve Rosenberg munkája a *Brown v. Board of Education*⁴⁴ döntés hatásairól az amerikai Legfelsőbb Bíróságtól.⁴⁵ A *Brown*-ról alkotott hagyományos nézettel szemben, amely a döntést a faji viszonyok újjáéledésének tekintette az Egyesült Államokban, és hozzájárult a polgárjogi mozgalom megszületéséhez az 1960-as években, Rosenberg empirikus tanulmánya arra a következtetésre jutott, hogy az ítéletnek kevés hatása volt, és hogy a bíróságokba mint a társadalmi változás mechanizmusába vetett hit "üres remény" volt.⁴⁶ Véleménye szerint az 1960-as évek politikai mozgósítása és az ebből következő diszkriminációellenes törvényhozás (és nem a strukturális bírósági döntés) volt az, ami elérte a faji deszegregációt.⁴⁷

40. *Lásd pl.* MALCOLM M. FEELEY & EDWARD L. RUBIN, JUDICIAL POLICY MAKING AND THE MODERN STATE: HOW THE COURTS REFORMED AMERICA'S PRISONS 4 (1998) (a börtönreform-ügyeket használva illusztrációként az igazságügyi politikaalkotás elméletének megalkotásához).

41. CHARLES R. EPP, A JOGOK FORRADALMA: ÜGYVÉDEK, AKTIVISTÁK ÉS LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGOK ÖSSZEHASONLÍTÓ PERSPEKTÍVÁBAN 1-2 (1998). Epp a "jogok forradalmának" időszakát úgy határozza meg, hogy az 1961-től, amikor a Legfelsőbb Bíróság a *Monroe kontra Pape*, 365 U.S. 167 (1961) ügyben hozott döntést - amely lehetővé tette a polgári pereket állami tisztviselők ellen - a hatvanas évek végéig tart, amikor a Bíróság "az ... egyéni jogok órájává" vált. *Id.*

42. RAN HIRSCHL, A JOGÁLLAM FELÉ: AZ ÚJ ALKOTMÁNYOSSÁG EREDETE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI I (2004). Hirschl a "jurisztokráciát" úgy határozza meg, mint a kiterjedt bírói hatalmat, amely a képviseleti intézményektől a bírói hatalmat a bírói testületekre átruházó alkotmányos reformok eredményeként jött létre. *Id.*

43. *Lásd MCCANN, Supra* note at (38,290) kifejtve, hogy a neorealista társadalomtudományban "[a]z igazságosság feltételezhetően különálló igazságszolgáltatási szereplőkkel kezdődik, és az alapján értékeli, hogy milyen mértékben gyakorol kényszerítő vagy erkölcsi erőt az általános állampolgárokra".

44.347 USA (4831954).

45. ROSENBERG, *Supra* note at 39,39.

46. *Lásd id.* 156. o. ("Bár bizonyára a Bíróság fellépése befolyásolt néhány embert, nem találtam bizonyítékot arra, hogy ez a befolyás széles körben elterjedt vagy nagy jelentőséggel bírt volna a polgárjogokért folytatott küzdelemben.")

47. *Lásd id.* at (52) összehasonlítva az iskolai deszegregáció mértékét a *Brown-t* követően az 1964-es polgárjogi törvény elfogadását követően, és arra a következtetésre jutva, hogy "[a] Legfelsőbb Bíróság intézkedései irrelevánsnak tűnnek a deszegregáció szempontjából Csak miután [a kongresszus elfogadta a polgárjogi törvényt], az iskolai deszegregáció nem volt jelentős. [törvényhozás] a déli állami iskolák szegregációjának megszüntetésére került sor").

Másrészt a jog és a társadalom⁴⁸ kapcsolatának konstruktivista felfogása által inspirált szerzők bíralták Rosenberget és a neorealistákat, amiért csak az ítéletek közvetlen, anyagi hatásaira összpontosítanak. E kritikusok szerint a jog és a bírói döntések nem csak akkor generálnak társadalmi átalakulást, amikor változásokat idéznek elő az ügyben közvetlenül érintett csoportok és egyének magatartásában, hanem akkor is, amikor a társadalmi kapcsolatokban közvetlen átalakulásokat idéznek elő, vagy amikor megváltoztatják a társadalmi szereplők felfogását és legitimálják a peres felek világgépét.⁴⁹ Visszatérve a T-025-ös ítélet példájához, a közvetlen, anyagi hatásokon túl lehetséges, hogy a határozat ugyanilyen fontos közvetett vagy szimbolikus hatásokat is kiváltott. Például hozzájárulhatott a kolumbiai kényszerkilakoltatás sürgősségének és súlyosságának közfelfogásának megváltoztatásához, vagy legitimizálhatta a követeléseket, és megerősíthette az emberi jogi nem kormányzati szervezetek és a nemzetközi emberi jogi ügynökségek tárgyalási erejét, amelyek nyomást gyakoroltak a kolumbiai kormányra, hogy tegyen többet a belső menekültekért.

A konstruktivista megközelítést alkalmazó legkiemelkedőbb munka McCann tanulmánya, amely a feminista mozgalom által a béregyenlőségért folytatott küzdelemben alkalmazott jogi stratégiák hatásait vizsgálja az Egyesült Államokban.⁵⁰ McCann eredményei azt sugallják, hogy a pereskedés és a bírói aktivizmus közvetett hatásai fontosabbak lehetnek, mint a neorealisták által középpontba állított közvetlen hatások.⁵¹ Így "[a]noha a bírósági győzelmek gyakran nem vezetnek automatikusan a kívánt társadalmi változásokhoz, segíthetnek a társadalmi csoportok közötti közvetlen és hosszú távú küzdelmek feltételeinek újradefiniálásában".⁵²

Ezek a fogalmi különbségek kéz a kézben járnak a módszertani nézeteltérésekkel. A neorealisták episztemológiai pozitívizmusa szinte kizárólag a kvantitatív kutatási technikákra helyezi a hangsúlyt, amelyek lehetővé teszik a közvetlen anyagi hatások mérését. Ez nyilvánvaló a jog és közgazdaságtan mozgalom által inspirált hatástanulmányokban, amelyek következtetései általában osztják Rosenberg szkepticizmusát, amint azt a CCC aktivizmusáról szóló közgazdasági szakirodalom is mutatja.⁵³

48. *Lásd pl.*, Pierre Bourdieu, *A jog ereje: Toward a Sociology of the Juridical Field*, 38 HASTINGS L.J. 805, 815-16 (1987) (a jogi mező konstruktivista elméletét fogalmazza meg, amely a törvényeket egymást kölcsönösen konstituáló intézmények és szimbólumok halmazának tekinti).

49. *Lásd id.* 837-39. o. (a jogot "aktív" diskurzusként" 848jellemzi, amely képes egyetemes elismerésben részesülni, és így "a megnevezés szimbolikus hatalmának kvintesszenciális formája, amely létrehozza a megnevezett dolgokat, és különösen társadalmi csoportokat hoz létre").

50. *Lásd MCCANN*, *supra* note 38, 48. o. (a feminista mozgalom jogi mozgósításának leírása, amely általános jogi fellépésből állt, amely hatékony politikai szerveződéshez vezetett).

51. *Lásd id.*, 90-91. o. ("Bár az ügyvédek, a pereskedés és a jogi diskurzus aligha voltak az egyedüli vagy akár az elsődleges "okai" a béregyenlőségi mozgalom kialakulásának, nagyon is alapvető katalizáló erőt jelentettek az aktív küzdelem fejlődésében.").

52. *Id.*, 285. o.

53. *Lásd pl.*, SERGIO CLAVIJO, FALLOS Y FALLAS DE LA CORTE CONSTITUCIONAL: EL CASO DE COLOMBIA 1991-2001 [AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG HIBÁI ÉS KUDARCAI: THE CASE OF COLOMBIA 1991-2001], at 19-44 (2001) (a CCC-t a pénzügyi piacokra és általában a gazdaságba való beavatkozása miatt bírálja); SALOMÓN KALMANOVITZ, LAS INSTITUCIONES Y EL DESARROLLO ECONOMICO EN COLOMBIA [INSTITUTIONS AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN

Ezzel szemben a konstruktivista megközelítés kiterjeszti a kutatási stratégiák körét olyan kvalitatív technikákra, amelyek egy adott döntés közvetett és szimbolikus hatásait ragadják meg; ezek egyenrangúak az olyan kvantitatív technikákkal, mint a társadalmi mutatók elemzése és a döntés előtti és utáni sajtóvisszhang mérése. Az egyik ilyen technika a köztisztviselőkkel, aktivistákkal és a kedvezményezett lakosság tagjaival készített mélyinterjúk alkalmazása. Ezek az interjúk azt vizsgálják, hogy a döntés milyen hatással volt az érintettek helyzetükről alkotott elképzeléseire és a helyzetük befolyásolására alkalmazott stratégiákra.

E két nézőpont közötti különbség tisztázása és kiemelése érdekében a vizsgált hatások tipológiáját állítottam össze, amelyet az 1. táblázatban mutatunk be.

Táblázat Az igazságügyi határozatok hatásainak típusai 1. és példái

	KözvetlenKözvetlen	
A ny ag	A közrend tervezése, ahogyan azt az ítélet elrendelte	Aktivistákból álló koalíciók létrehozása a vizsgált kérdés befolyásolására
Sz im bo lik us	A probléma jogsérelemként való meghatározása és felfogása	A probléma sürgősségével és súlyosságával kapcsolatos közvélemény megváltoztatása

Egyrészt, amint azt a táblázat vízszintes tengelye mutatja, a határozatoknak közvetlen vagy közvetett hatásai lehetnek. A közvetlen hatások közé tartoznak a bíróság által elrendelt intézkedések, amelyek az ügy résztvevőit érintik, legyenek azok a peres felek, a kedvezményezettek vagy a bírósági végzések célpontjait képező állami szervek. A vizsgált ügyekben a CCC strukturális ítéleteinek közvetlen hatásai közé tartozott a kormány döntése a gazdasági szükségállapot kihirdetéséről a késői időszakban

---

COLOMBIA] 153-69 (2001) (a CCC kritikája, amiért gazdasági válság idején a közszolgáltatást igénybe vevőknek, az adósoknak és a szakszervezeteknek kedvez). Korábban már elemeztem a közgazdászok és alkotmányjogászok közötti konfrontációt a kolumbiai bírói aktivizmussal kapcsolatban. *Lásd általában* César Rodríguez-Garavito, *Toward a Sociology of the Global Rule of Law Field: Neoliberalism, Neoconstitutionalism, and the Contest over Judicial Reform in Latin America*, in *LAWYERS AND THE RULE OF LAW IN AN ERA OF GLOBALIZATION* 156 (Yves Dezalay & Bryant G. Garth eds., 2011).

2009-ben, amely lehetővé tette számára, hogy egy sor rendeletet hozzon, amelyek célja állítólagosan az egészségügyi rendszer válságának helyreállítása és a bíróság T-760. sz. ítéletében hozott egyes végzések teljesítése.⁵⁴ Hasonlóképpen, a T-153-as ítélet fő rendelkezésének teljesítése érdekében a kormány tervezési tanácsa kiadott egy dokumentumot, amely a börtönök túlsúlyosságának kezelésére vonatkozó politikai stratégiát határozta meg.⁵⁵

A közvetett hatások közé tartozik minden olyan következmény, amely a bírósági végzésekben nem szerepel, de mégis a határozatból ered. Ezek nemcsak az ügy feleit, hanem más társadalmi szereplőket is érintenek. Például a strukturális jogorvoslatok gyakran arra készítik a szimpatikus állami szerveket és a nem kormányzati szervezeteket, hogy megragadják a határozat által megnyitott lehetőséget, és a bíróság által eredetileg tervezettnél nagyobb mértékben vegyenek részt a nyomon követési folyamatban. Kolumbiában például egy proaktív ombudsmani hivatal nyomást gyakorolt a kormányra, hogy a börtönök túlsúlyosságáról szóló határozat nyomán reformot hajtson végre a börtönökben,⁵⁶ míg a T-760-as határozat példájára több nem kormányzati szervezet koalíciója alakult az egészségügyi reform érdekében.⁵⁷

Másrészt, amint azt a táblázat függőleges tengelye mutatja, a bírósági határozatok anyagi vagy szimbolikus hatásokat generálhatnak.⁵⁸ Az előbbi kategória kézzelfogható változásokat eredményez a csoportok vagy egyének magatartásában. A szimbolikus hatások a per tárgyával kapcsolatos eszmék, felfogások és kollektív társadalmi konstrukciók változásaiból állnak. Szociológiai értelemben kulturális vagy ideológiai változásokat jelentenek az ügy által felvetett problémával kapcsolatban.⁵⁹

Például, ha a bírósági beavatkozásokról a média is beszámol, a beavatkozások alakíthatják a média és a nyilvánosság által a tárgyalta kérdésről alkotott képet. Ez volt a helyzet a T-760 esetében, amely

---

54. Érdekes módon a kormány sürgősségi állapotot kihirdető rendeletét (és az ebből következő, az egészségügyi rendszer kulcsfontosságú elemeit megreformáló rendeleteket) a CCC később megsemmisítette azon az alapon, hogy a kormány nem folyamodhatott szükségállapotot elrendelő jogszabályhoz a saját hanyagsága által okozott politikai hibák kijavítására, beleértve a T-760. sz. ítélet strukturális rendelkezéseivel szembeni téltlenséget is. C.C., abril 21, 2010, Sentencia C-252/10 (slip op. at 164-65, 189), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2010/C-252-10.htm> oldalon.

55. Interjú Patricia Ramóval, az ombudsmani hivatal büntető- és börtönpolitikai megbízottjával, Bogotában, Kolumbiában. (2010. október 22.).

56. *Id.*

57. Egy ilyen koalícióra példa az *Así Vamos en Salud. Seguimiento al cumplimiento de las órdenes impartidas en la Sentencia T-760 de 2008* [A T-760. sz. 2008 ítéletben hozott végzések betartásának figyelemmel kísérése], ASÍ VAMOS EN SALUD, http://www.asivamosensalud.org/index.php?option=com_content&view=article&id=224%3ASentencia+T-+760+de+2008&catid=36%3ALecturas+sugeridas&Itemid=1 (utolsó frissítés 200911., szeptember) (elismeri a szervezet érdekltségét a T-760/08 ítélet betartásának nyomon követésében).

58. MAURICIO GARCÍA VILLEGAS, LA EFICACIA SIMBÓLICA DEL DERECHO [THE SYMBOLIC EFFECTIVENESS OF LAW] 237-61 (1993) (a szimbolizmus különböző fokozatainak kifejtése a jogban, a kifejező aktusoktól (többnyire szimbolikus) az anyagi aktusokig (többnyire anyagi)).

59. *Lásd* Ann Swidler, *Kultúra a gyakorlatban: Symbols and Strategies*, 51 AM. SOC. REV. 273, 273 (1986) (amely "a kultúráról mint szimbólumok, történetek, rituálék és világnézetek "szerszámkészletéről" alkotott képet kínál, amelyet az emberek különböző konfigurációkban használhatnak különböző problémák megoldására").

a kolumbiai egészségügyi kérdés újragondolására készítette.⁶⁰ Az ország két fő sajtóorgánumban megjelent hírek és véleménycikkek tartalomelemzése azt mutatja, hogy a CCC döntése előtt a kérdéstről való beszéd leggyakoribb kerete az "intézményi válság" volt (amely a 2004 és 2008 közepe között megjelent cikkek 60%-ában dominált). A sajtóban a döntést követő sajtóvisszhangban jól látható az átformálás folyamata: 2008 közepe és 2010 vége között a sajtó a cikkek nagy többségét (72%) az "egészséghez való jog" fogalmával fogalmazta meg.⁶¹

Amint a táblázat mutatja, e két osztályozás metszéspontja négyféle hatástípushoz vezet: közvetlen anyagi hatások (a bíróság által elrendelt politika kialakítása); közvetett anyagi hatások (új szereplők beavatkozása a vitába); közvetlen szimbolikus hatások (a médiamegjelenések átformálása); és közvetett szimbolikus hatások (a közvélemény átalakulása az ügyben).

Ezt a tipológiát szem előtt tartva térjünk vissza a neorealista és a konstruktivista megközelítés közötti ellentéthez. Míg a neorealisták a közvetlen anyagi hatásokat, azaz a döntés *végrehajtását* helyezik a középpontba, addig a ⁶²konstruktivisták mind a négy típust figyelembe veszik.⁶³ Ez megmagyarázza, hogy egy ítéletet a neorealisták miért tekinthetnek hatástalannak, a konstruktivisták pedig hatékonynak, amennyiben az utóbbi csoport számára hatásnak tekintett dolog a hatások szélesebb körét foglalja magában.

Ebben az értelemben egy neorealista elemzés arra a következtetésre jutna, hogy a SER joggyakorlatában gyakorlatilag az összes mérőföldkőnek számító esetnek kevés hatása volt. Vegyük például a Dél-afrikai Alkotmánybíróság jól ismert döntését a lakhatáshoz való jogról a Grootboom-ügyben.⁶⁴ Az a tény, hogy a felperes, Irene Grootboom nyolc évvel az ügy megnyerése után egy kunyhóban halt meg, miközben tisztességes házra várt, azt sugallná, hogy a döntés hiábavaló volt, mivel a várt közvetlen anyagi hatások elmaradtak.⁶⁵ Ez a következtetés azonban figyelmen kívül hagyja az ügy fontos eredményeit. Például nem veszi figyelembe a Grootboom-ítélet által kiváltott számos közvetett anyagi és szimbolikus hatást, kezdve a hasonló perek áradatától, amelyek révén Dél-Afrika különböző részein élő közösségeknek sikerült kivédeniük a kilakoltatást, egészen a sürgősségi lakhatási politikák kialakulásáig.⁶⁶

60. Lásd Thomas C. Tsai, *Second Chance for Health Reform in Colombia*, 375 LANCET 109, 109 (2010) ("[T]he spirit of T-760 ... .. advocates for a re-examination of how health resources in Colombia have been traditionally allocated to provide for an equitable and effective health insurance system").

61. A vizsgálatba bevont két médium az *El Tiempo* című napilap és a hetente megjelenő *Semana*.

62. Lásd a 43-47. lábjegyzeteket és a kísérő szöveget.

63. Lásd a fenti 48-52. lábjegyzeteket és a kísérő szöveget.

64. Lásd: *Gov't of the Republic of S. Afr. v. Grootboom* (2001) SA (46CC) at (79) (megállapítva, hogy a fokvárosi informális telepeken élő emberek lakhatási jogai sérültek).

65. Pearlle Joubert, *Grootboom Dies Homeless and Penniless*, MAIL & GUARDIAN ONLINE (2008), augusztus, <http://www.mg.co.za/article/2008-08-08-grootboom-dies-homeless-and-penniless>.

66. Lásd Elisabeth Wickeri, *Grootboom öröksége*: iii (N.Y. Univ. Sch. Law Ctr. for Human Rights & Global Justice, Econ., Soc. & Cultural Rights Series, Working Paper No. 20045), *elérhető a* <http://> oldalon.

A CCC strukturális döntéseinek hatását vizsgáló tanulmányom empirikusan alátámasztja a konstruktivista megközelítést. Esettanulmányaim ugyanis arra utalnak, hogy a közvetett és szimbolikus hatásoknak ugyanolyan mélyreható jogi és társadalmi következményei lehetnek, mint a döntés közvetlen anyagi hatásainak. A bírósági hatások e különböző formái a T-025. sz. ítélet hétéves nyomon követési folyamatában voltak a leglátványosabbak, amely a fent említett tipológiát illusztrálja.

B. A SER-határozatok hatásai: T-025. sz. ítélet esete

A T-025. számú határozatban a CCC három fő utasítást fogalmazott meg. Először is, megbízta a kormányt, hogy dolgozzon ki egy koherens cselekvési tervet a belső menekültek humanitárius szükséghelyzetének kezelésére és az alkotmányellenes állapotok felszámolására.⁶⁷ Másodsor, utasította a kormányt, hogy számítsa ki az ilyen cselekvési terv végrehajtásához szükséges költségvetést, és vizsgáljon meg minden lehetséges utat, hogy a kiszámított összeget ténylegesen a belső menekültek számára szervezett programokra fordítsa.⁶⁸ Harmadszor, utasította a kormányt, hogy garantálja a legalapvetőbb jogok - élelem, oktatás, egészségügyi ellátás, föld és lakhatás - legalább a túlélési szintű tartalmának ("alapvető mag") védelmét.⁶⁹ Mindezen utasításokat az összes érintett állami szervnek, köztük a nemzeti kormányzati szerveknek és a helyi hatóságoknak is megküldték.⁷⁰

Hét év elteltével milyen hatásai voltak ezeknek és a későbbi rendeleteknek? A kulcsszereplőkkel készített interjúk, a sajtóhírek tartalomelemzése, a bíróság által támogatott ülések és meghallgatások részvételi megfigyelése, valamint az ügy által hátrahagyott kiterjedt iratanyagból származó adatok hat fő hatás meglétét támasztják alá, amelyeket a 2. táblázat mutat be.

---

www.chrgj.org/publications/docs/wp/Wickeri%20Grootboom%27s%20Legacy.pdf ("[D]annak ellenére, hogy a dél-afrikaiak számára nem történt átfogó változás. . . *Grootboom* erőteljes eszközt nyújtott a közösségek számára").

67. C.C., enero 22, 2004, Sentencia T-025/04 (slip op. at 96), *elérhető a következő címen*: C.C., enero 22, 2004, Sentencia T-025/04 (slip op. at 96).

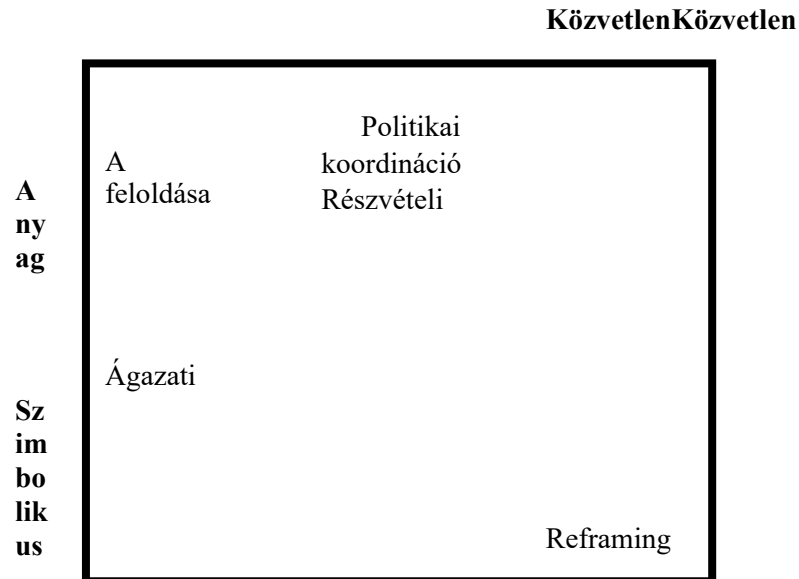
<http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm>.

68. *Id.*

69. *Id.* 99-108.

70. *Id.*

A T-025. sz. ítélet hatásai².

Forrás: CÉSAR RODRÍGUEZ GARAVITO & DIANA RODRÍGUEZ FRANCO, CORTES Y CAMBIO SOCIAL: CÓMO LA CORTE CONSTITUCIONAL TRANSFORMÓ EL DESPLAZAMIENTO FORZADO EN COLOMBIA [COURTS AND SOCIAL CHANGE: HOW THE CONSTITUTIONAL COURT TRANSFORMED FORCED DISPLACEMENTING IN COLOMBIA] című könyvből adaptálva. (2010).

I. A T-025 azonnali hatása az volt, hogy felrázta a kitelepített lakosság ellátásával megbízott állami bürokráciát.⁷¹ Azzal, hogy a kormányt felszólította, hogy dolgozzon ki egy koherens politikát a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek jogainak védelmére, és határidőket szabott az előrehaladásra, a CCC "destabilizációs jogokként"⁷² használta fel a SER-eket - az intézményi tehetetlenség megtörésére és a kormány cselekvésre késztetésére. Így a fenti tipológia szempontjából ez a döntés közvetlen anyagi hatása volt.

Több interjúalany is kiemelte ezt a hatást. Az ombudsmani hivatal belső menekültekkel kapcsolatos ügyekért felelős ügyvédje például elmondta, hogy a bíróságnak való jelentéstételre vonatkozó határidők rövidítése hatékony ösztönzést jelentett az érintett kormányzati szervek számára. Felidézte, hogy "a bírósággal való nyomon követési találkozók megelőző ügynökségközi előkészítő megbeszéléseken a nemzeti és helyi bűnüldöző szervek tisztviselői kijelentették, hogy sietniük kell, mert a bíróság előtt kell eljárniuk, vagy mert lemaradnának a bírósági találkozóról.

71. *Id.* 50-52.

72. *Lásd* ROBERTO MANGABEIRA UNGER, FALSE NECESSITY: ANTI-NECESSITARIAN SOCIAL THEORY IN THE SERVICE OF RADICAL DEMOCRACY 530-35 (1987) (a "destabilizációs jogok" elméletének felvázolása).

határidő."⁷³ Amint látni fogjuk, a bíróság nyomon követési végzésekkel és találkozókkal továbbra is nyomás alatt tartotta a kormányt, ami még inkább cselekvésre készítette a kormányt.⁷⁴ Így, ahogyan az 2007. évi ítéletet egy újság vezércikke megfogalmazta

kulcsfontosságú volt a kormány hozzáállásának felpezsdítésében. A bíróság időszakos végzései, amelyek megnyitották az eljárást a kormánytisztviselőkkel szemben benyújtott, a törvénysértés miatti panaszok előtt, valamint a főügyész, a számvevő és az ombudsman kritikus jelentései a végrehajtás hiányosságairól folyamatosan nyomás alatt tartották a kormányt, hogy teljesítse kötelezettségeit.⁷⁵

2. *Koordinációs hatás:* A belső menekültek humanitárius vészhelyzetének háttérben álló strukturális politikai kudarcok nem csak az illetékes intézmények tétlenségéből, hanem a köztük lévő koordináció hiányából is eredtek.⁷⁶ Azzal, hogy a CCC arra utasította ezeket az intézményeket, hogy működjenek együtt a belső menekültekkel kapcsolatos egységes politika megtervezésében, finanszírozásában és végrehajtásában, elősegítette ezt a fajta koordinációt, mind a határozat által közvetlenül érintett, mind az ügghöz közvetve kapcsolódó ügynökségek között. A táblázatban bemutatottak szerint tehát ez, egy közvetlen és közvetett megnyilvánulással járó anyagi hatás volt.

Az oktatási minisztérium egyik tisztviselője szerint "a döntés azt mondta, hogy tegyünk rendet a saját házuk táján. És lehetővé tette számunkra a kormányban, hogy megoldjuk, ki mit csinál, és meghatározzuk, hogy mely feladatokat kell mindenki által együttműködve elvégezni".⁷⁷ Bár messze nem tökéletes, az eredmény egy működő, rendszeresen ülésező és a bíróságnak jelentést tevő, ügynökségek közötti koordinációs bizottság lett.⁷⁸

3. *Szakpolitikai hatás:* A T-025. számú ítélet jelentős hatást gyakorolt a belső menekültekkel kapcsolatos hosszú távú nemzeti politika kialakítására, valamint a program végrehajtásához, finanszírozásához és ellenőrzéséhez szükséges mechanizmusok létrehozására. Valóban, egy évvel az ítélet után, közvetlen válaszként a bíróság első végzésére, a kormány kiadta az erőszak miatt lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek átfogó ellátására vonatkozó nemzeti tervet.⁷⁹ Érdekes módon, bár ez a fejlemény

73. Interjú Hernando Toróval, az ombudsman kitelepitésekkel foglalkozó hivatalának koordinátorával, Bogotában, Kolumbiában. (200922., január).

74. Lásd RODRÍGUEZ GARAVITO & RODRÍGUEZ FRANCO, *Supra* 32. lábjegyzet, 84-90. o. (részletezve a bíróság mechanizmusait, amelyekkel a kormányt felelősségre lehet vonni a T-025 követelményeiért).

75. Szerkesztőség, *El año de los desplazados* [A kitelepítettek éve], EL TIEMPO, május 21., h2008, <http://www.eltiempo.com/archivo/documento/CMS-4200986>.

76. Lásd általában RODRÍGUEZ GARAVITO & RODRÍGUEZ FRANCO, *Supra* 32. lábjegyzet, 142-68. o. (a nemzeti szintű, a helyi hatóságokon belüli, valamint a központi és a helyi hatóságok közötti koordináció hiányának leírása).

77. Interjú Janeth Guevara Trianával, a Tanárok és vezetők jóléti és szociálpolitikai koordinátorával, Oktatási Minisztérium, Bogotá, Kolumbia. (2009., február).

78. Interjú Luis Domingo Gómezzel, a Környezetvédelmi Minisztérium koordinációs bizottságának tagjával, Bogotá, Kolumbia. (2009. január 11.).

79. L. febrero250, DIARIO7,2005, OFICIAL [D.O.] (45816Colom.).

a maga nemében jelentős, de az ítélet szimbolikus következményeiről is árulkodik, mivel a kormány ebben és a későbbi politikai dokumentumokban és rendeletekben⁸⁰ kifejezetten átvette a bíróság "jogi megközelítésének" (*enfoque de derechos*) nyelvezetét és jogi keretét - ezért a hatás köztes helye a táblázatban. 2.

A T-025 továbbá közvetlen hatással volt a kormány által a belső menekülteknek szánt programokra szánt pénzeszközök elosztására, a bíróság második végzése miatt. Az ítélet ugyanis arra készítette a kormányt, hogy 2004-ben megháromszorozza az e programokra elkülönített költségvetést, és azóta is folyamatosan emelkedő hatással van a költségvetésre.⁸¹ A belső menekültek programjaira szánt 2010-es nemzeti költségvetés, bár még mindig elégtelen, több mint tízszerese volt a 2003-asnak.⁸²

4. *Részvételi hatás:* A T-025 nyomon követési folyamata a kormányzati és nem kormányzati szereplők széles köre számára megnyitotta a bírósági eljárásokat és a politikai döntéshozatalt. Ez a kulcsfontosságú anyagi hatás részben az ítélet közvetlen eredménye, részben pedig közvetett, váratlan következménye volt. A CCC végzése kezdettől fogva közvetlenül érintettek nemcsak a belső menekültekért felelős fő kormányzati ügynökségeket - a Belügyminisztériumot és az *Acción Social-t* (a szegénységellenes programokért felelős ügynökséget) -, hanem minden más, nemzetközi, nemzeti és helyi szinten kapcsolódó feladatkörrel rendelkező szervezetet is.⁸³

Érdekes módon az ítélet közvetett eredménye az volt, hogy civil társadalmi szervezetek és koalíciók alakultak, amelyek részt vesznek a nyomon követési folyamatban. Az olyan nem kormányzati szervezetek, mint a *CODHES*, a *DeJuSticia* és a *Viva la Ciudadanía* összefogtak a helyi szervezetekkel, a katolikus egyház egyes ágazataival és a tudományos élet szereplőivel, hogy létrehozzanak egy olyan koalíciót, amely kifejezetten a T-025 végrehajtásához való hozzájárulásra irányul: az erőszakos kitelepítésekkel kapcsolatos közpolitikát ellenőrző bizottságot.⁸⁴ Egy meglepő bumeránghatásként a CCC később elismerte a bizottságot a nyomon követési eljárásokban részt vevő félként, és nagymértékben támaszkodott a bizottság által benyújtott adatokra és ajánlásokra.⁸⁵ Így, bár a bizottságot hivatalosan nem nevezték ki a

80. *Lásd id.*, 2. o. (a nemzeti terv egyik vezérelveként felsorolja az *enfoque de derechos-t*).

81. ACCIÓN SOCIAL, DESPLAZAMIENTO FORZADO EN COLOMBIA [KÉNYSZERES ELZÁRÁS KOLUMBIÁBAN] (72011), *elérhető a* <http://www.accionsocial.gov.co/documentos/Retornos/CIDH%20Desplazamiento%20Forzado%20en%20Colombia%20Marzo%202010%20para%20Canciller%20C3%ADa1.pdf>.

82. *Lásd id.* (a kolumbiai belső menekültek számára 1999-2010-től 2010-ig elkülönített költségvetési források meghatározása).

83. *Lásd pl.*, C.C., 2004. december 22., Sentencia T-025/04 (slip op. at 108-33), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm> oldalon (számos ügynökséget utasított, hogy tegyenek lépéseket a végzés céljainak teljesítése érdekében).

84. RODRÍGUEZ GARAVITO & RODRÍGUEZ FRANCO, *fenti* 32,119-20. o.

85. Bár a bíróság nem adott ki hivatalos nyilatkozatot, amelyben a bizottságot félnek nyilvánította, de ténylegesen elismerte azt félként. *Lásd pl.*, C.C., 2007. május 4., Auto 109/07 (slip op. at 64-69), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/Autos/2007/A109-07.htm> oldalon (a bizottság által javasolt mutatók elfogadása a kormányzati előrehaladás mérésére a következő területeken

CCC, a bizottság a gyakorlatban hasonló szerepet játszott, mint az indiai legfelsőbb bíróság által létrehozott ellenőrző bizottságok, amelyek az indiai legfelsőbb bíróság döntésének végrehajtását felügyelik.⁸⁶

Amint azt alább kifejtjük, a CCC meghallgatások és rendszeres tájékoztatási kérelmek révén ösztönözte az állami szervek és a civil társadalmi szervezetek részvételét és párbeszédét, ezzel elősegítve azt a fajta párbeszédese igazságszolgáltatási aktivizmust, amely szerintem fokozhatja az SBU-ítéletek hatását.

5. *Ágazati hatás: Minden SER-ítélet a lakosság meghatározott csoportjait célozza meg kedvezményezettként, legyen szó hajléktalan polgárokról, akik a tisztességes lakhatáshoz való jogukat akarják érvényesíteni, mint a Grootboom-ügyben; elégedetlen betegekről, akik bíróságoktól kérik az egészséghez való joguk érvényesítését, mint a T-760-ügyben; vagy a túlszűfolt börtönökben fogva tartottakról, akik bírósághoz fordulnak, hogy tisztességes fogvatartási körülményeket követeljenek. Kulcskérdés tehát, hogy egy adott ítélet milyen hatással van az adott szociális ágazat körülményeire. Ebben az esetben a T-025-ös ítélet hozzájárult-e a kolumbiai belső menekültek társadalmi-gazdasági helyzetének javulásához?*

Erre a kérdésre nincs végleges válasz, mivel a válaszadási kísérletek módszertani nehézségekkel vannak tele. Konkrétan, a rendszerszerű szakpolitikai kudarcok egyik meghatározó jellemzője, hogy nincsenek megbízható adatok az áldozattá vált népesség körülményeiről. Valójában ez volt az egyik oka annak, hogy a CCC a T-025-ös ügyben alkotmányellenesnek nyilvánította a helyzetet.⁸⁷ Így hiányzik egy olyan kiindulási alap, amely alapján összehasonlítást lehetne végezni a belső menekültek társadalmi-gazdasági helyzetével a döntés után.

Mivel azonban a fent említett civil szervezet, a Kényszerkilakoltatással kapcsolatos Közpolitikai Megfigyelő Bizottság minőségi adatokat gyűjt, legalább az ítéletet követően érzékelhető, hogyan alakultak a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek körülményei. A legfrissebb adatok azt mutatják, hogy a helyzet alig változott: bár az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés drámaian javult, és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek közel 80%-ának javára vált, a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyekkel szemben a ⁸⁸körülmények nem változnak.

---

a belső menekültek jogainak teljesítése); C.C., enero 26, 2009, Auto 008/09 (slip op. at 67-74), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/RELATORIA/Autos/2009/A008-09.htm> honlapon (értesítve a bizottságot a bíróság azon döntéséről, hogy fenntartja az alkotmányellenes állapot megállapítását, tekintettel a T-025-nek való kormányzati megfelelésben elért elégtelen előrehaladásra).

86. *Lásd* Muralidhar, *supra* 16. lábjegyzet, 110. o. (megállapítva, hogy az indiai legfelsőbb bíróság olyan intézmények segítségét vette igénybe jelentések és ajánlások benyújtásához, mint a Nemzeti Környezetmérnöki Kutatóintézet).

87. *Lásd* C.C., enero Sentencia22,2004, T-025/04 (slip op. at 58), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm> oldalon (megjegyezve, hogy a lakásépítésre alkalmas zónákra vonatkozó megfelelő információk hiánya megghiúsította a program célkitűzéseit, és ellenérzéseket váltott ki egyes városrészekben, és utasította a kormányhivatalokat, hogy adják meg a szükséges információkat a meglévő intézkedésekről, hogy a kormány mérlegelni tudja a megfelelő egyensúlyt a biztonság és a gazdasági segítségnyújtás között annak érdekében, hogy megfelelő életkörülményeket biztosítson a belső menekültek számára).

88. COMISIÓN DE SEGUIMIENTO A LA POLÍTICA PÚBLICA SOBRE EL DESPLAZAMIENTO FORZADO [AZ ERŐSZAKOS KITELEPÍTÉSSEL KAPCSOLATOS KÖZPOLITIKÁT ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG], SEPTIMO INFORME DE VERIFICACIÓN SOBRE EL CUMPLIMIENTO DE DERECHOS DE LA POBLACIÓN EN

az összes többi SER tekintetében továbbra sem kielégítő. A belső menekültek 98%-a szegénységben él, mindössze 5,5%-uk rendelkezik megfelelő lakhatással, és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült családoknak mindössze 0,2%-a kapta meg a jogszabályban előírt sürgősségi humanitárius segítségnyújtást a kényszerű kitelepítésüket közvetlenül követő hónapokban.⁸⁹ Ráadásul a kényszerkitelepítések továbbra is túlzott mértékűek: 2010-ben 280 000 embert hurcoltak el, amivel az elmúlt huszonöt évben Kolumbiában az elűdözöttek száma meghaladta az ötmilliót, ami a világ legnagyobb számú kényszerkitelepített lakossága.⁹⁰

Amint azt a 2. táblázatban szereplő ilyen típusú hatások elhelyezkedése sugallja, a bírósági határozatok szimbolikus hatással lehetnek a kedvezményezett szociális szektorra is, mivel tagjaik és szervezeteik átvesszik a törvény nyelvezetét jövőbeli követeléseik megfogalmazásához. Ez nyilvánvaló volt a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek vezetőivel folytatott interjúk és a résztvevő megfigyelések során, akiknek a diskurzusát a bíróság szaknyelvére tett utalások fűszerezték. Az olyan kifejezések, mint a *tutela* (alkotmányos kereset), *auto* (utólagos végzés) vagy *audiencia* (meghallgatás) gyakran összefonódnak a gyökeres elszakadás és a radikális megfosztás személyes történeteivel.⁹¹

6. *Átalakító hatás:* A szimbolikus átformálás túlmutat az ítélet által megcélzott jogtulajdonosokon. A T-025 és a nyomon követési folyamat révén a CCC hozzájárult ahhoz, hogy a kényszerű kitelepítés kérdését - amelyet korábban a fegyveres konfliktusok mellékhatásának tekintettek - azonnali reagálást igénylő emberi jogi problémaként újragondolják. Ez a döntés közvetett következménye, mivel a belső menekülteknél sokkal szélesebb körű szereplőket érint, a médiától kezdve a nemzetközi emberi jogi ügynökségeken át a széles nyilvánosságig. A kényszerkitelepítéssel kapcsolatos sajtóvisszhang tartalmi elemzése utalást ad e hatásműködésére. Míg az ítéletet megelőző időszakban (2000-2003) a sajtó leginkább a "fegyveres konfliktus" keretein keresztül foglalkozott a kitelepítésekkel, addig az azt követő időszakban (2004-2010) a jogi kategóriák domináltak a sajtóban. A kényszerkitelepítésről ugyanis többnyire olyan írásokban esik szó, amelyeknek a domináns kerete a következő "emberi jogok megsértése" vagy "a törvények betartásának hiánya".⁹²

Összefoglalva, a T-025 sajtóosságain túlmenően, a hatásainak empirikus elemzése egy általános pontot illusztrál: a bírói aktivizmus a SER-ekkel kapcsolatban a következőkre utalhat

---

SITUACIÓN DE DESPLAZAMIENTO [HETEDIK ELLENŐRZÉSI JELENTÉS A MEGÁLLAPODÁS BETARTÁSÁRÓL]. A LAKÓHELYÜKET ELHAGYNI KÉNYSZERÜLT SZEMÉLYEK JOGAI] 87 (2008).

89. *Id.* 55,133,150.

90. CODHES, 2,8. lábjegyzet.

91. Interjú Anonymusszal, ADACHO [Chocó tartomány kitelepített afro-kolumbiaiak szövetsége], Quibdó, Kolumbia. (2008. július 24.); Interjú Eusebio Mosquerával, az AFRODES [A kitelepített afro-kolumbiaiak nemzeti szövetsége] alapítójával, Genf, Svájc. (2009. augusztus 9.).

92. Lisa J. Laplante & Kimberly Theidon, *Transitional Justice in Times of Conflict: Colombia's Ley de Justicia y Paz*, 28 MICH. J. INT'L L. 49, 56 (2006) (megfigyelve a kolumbiai fegyveres konfliktusból eredő "emberi jogi jogsértéseket", beleértve a "kényszerkitelepítéseket").

a bírósági végzésekből következő közvetlen és anyagi következményeken messze túlmutató következményekkel járnak. Ezek a hatások pedig egy kibővített elemzési és módszertani eszköztár segítségével válnak láthatóvá.

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a strukturális határozatok általában véve, és különösen a T-025-ös határozat a hatások teljes skáláját kiváltják, és azt sem, hogy ha van hatásuk, akkor az jelentős. Valójában a T-025 eredményei vegyesek. Míg egyes hatásai (mint például a felszabadító és átdolgozó hatások) mélyrehatóak voltak, mások (mint például az ágazati és koordinációs hatások) mérsékeltek.

Mindazonáltal, a T-025 hatásainak szélessége és mélysége továbbra is szembevetendő, ha összehasonlítjuk a CCC és más bíróságok más strukturális döntéseivel. Mi magyarázza ezt az eltérést? Miért volt nagyobb hatása a T-025-ös határozatnak, mint másnak, például a T-153-asnak vagy a T-760-asnak? A következő részben amellet érvelek, hogy a dialogikus bírói aktivizmushoz kapcsolódó intézményi mechanizmusok hasznos támpontokat nyújtanak e kérdések megválaszolásához.

II. Bírósági hatás és párbeszédes aktivizmus

A. A párbeszédes aktivizmus empirikus esete

A T-025-ös és a *Grootboom*hoz hasonló döntések által inspirálva az összehasonlító alkotmányosság egyre növekvő irodalma olyan döntéseket dicsőít, amelyek az SZER-ek védelmén túlmenően a demokratikus mérlegelést is elősegítik. Az ilyen típusú dialogikus aktivizmus hívei a bírói visszafogottság és a jogi demokrácia közötti köztes utat célozzák meg.⁹³ Miközben védelmezik a SZER-ek igazolható voltát, bírálják azokat a döntéseket, amelyek a részletes politikák és programok előírásával a végrehajtó és a törvényhozó hatalom hatáskörébe avatkoznak be, és elzárják a lehetőséget a társadalmi-gazdasági kérdések alapjául szolgáló nyilvános vitára.⁹⁴

Eddig a párbeszédes aktivizmus mellett szóló érvek a demokráciaelméleten és az alkotmányjogon nyugodtak. A bírói aktivizmussal szembeni klasszikus ellenvetésre - miszerint az állítólag nem rendelkezik demokratikus legitimitációval és sérti a hatalmi ágak szétválasztásának elvét - válaszul az alkotmánytudósok és a deliberatív demokrácia elméletírói meggyőzően bizonyították a különböző hatalmi ágak közötti együttműködést kiváltó és a közügyek megvitatását elősegítő bírói beavatkozások demokratikus hitelességét.⁹⁵ Másrészt

---

93. *Lásd pl.* Dixon, *Supra* note at20, (amely "az alkotmányos "párbeszéd" iránti elkötelezettség mellett 393érvel, mint a bíróságok és a jogalkotók közötti együttműködés legkivánatosabb modellje a társadalmi-gazdasági jogok érvényesítésében").

94. *Lásd id.* 407. o. (azt állítva, hogy amennyiben a bíróságok a párbeszédes megközelítés alkalmazása nélkül adnak helyt a jogokon alapuló, átfogó hatású követeléseknek, "a bírósági felülvizsgálat és a demokrácia közötti kapcsolat általában sokkal bizonytalanabbá válik").

95. *Lásd pl.* , Victor Abramovich, *Courses of Action in Economic, Social and Cultural Rights: Eszközök és szövetségesek*, 2 SUR - INT'L J. ON HUM. RTS. 181, 196-205 (2005) (jellemző módok jellemzése, amelyekkel az igazságszolgáltatás felügyeli a jogi normák betartását, és így egyfajta párbeszédben vesz részt a többi kormányzati ággal); Roberto Gargarella, *Should Deliberative Democrats Defend the Judicial Enforcement of Social Rights?* , in: DELIBERATÍV DEMOKRÁCIA ÉS

a bíróságok szerepének túlságosan tág értelmezésével szembeni kritikai elkötelezettségük során a tudósok rámutattak a bíróságok által előírt, a demokratikus képviselő és tanácskozás csatornáit megkerülő politikák hiányosságaira.⁹⁶ Ezek és más hozzájárulások együttesen a párbeszéd aktívizmus mellett érveltek azon az alapon, hogy az elmélyíti a demokratikus legitimitást a tisztességes gazdasági jólét normái iránt elkötelezett alkotmányos rendszerekben.⁹⁷

Itt egy másik, de kiegészítő érvelést szeretnék felhozni a párbeszéd aktívizmus azon képességére vonatkozóan, hogy fokozza a bíróságok hatását a SER-ek teljesítésére. Ez az érvelés az aktívizmussal szembeni másik klasszikus ellenvetéssel foglalkozik, nevezetesen azzal, hogy a bíróságok nem rendelkeznek a szükséges intézményi kapacitással ahhoz, hogy összetett társadalmi-gazdasági kérdésekkel foglalkozzanak és érvényt szerezzenek ítéleteiknek.⁹⁸

Közelebbről megvizsgálva világossá válik, hogy ez a kritikai irányvonal a bírósági aktívizmust a bírósági beavatkozások egy meghatározott fajtájával azonosítja. A Tushnet által az "erős" és a "gyenge" bírósági jogorvoslatok megkülönböztetésére felállított kritériumok -⁹⁹ azaz a végzések terjedelme, valamint a kötelező és kényszerítő erejű végzések mértéke - tekintetében a kritika azt feltételezi, hogy az aktivista bíróságok az erős jogorvoslatok mellett döntenek, amelyek nemcsak a politikai kudarcok kezelésének irányát határozzák meg, hanem az új politikák részleteit is meghatározzák.¹⁰⁰ A kritikusok azt a fajta aktívizmust tartják szem előtt, amely az 1950-es évektől az 1980-as évekig jellemezte az amerikai joggyakorlatot, és amelyet a konkrét politikai és intézményi reformokat elrendelő határozatok jellemeztek. Amint azt számos, a diszfunkcionális amerikai börtönrendszer reformját célzó bírói beavatkozás példázza, a bírák

ITS DISCONTENTS 244-48233, (Samantha Besson & José Luis Martí szerk., 2006) (példákat említve arra, hogy a bíróságok milyen módon avatkozhatnak be a szociális jogok érvényesítése érdekében, amelyek "teljes mértékben tiszteletben tartják a jogalkotó hatalmát" és "tiszteletben tartják ... a demokrácia iránti elkötelezettségüket"); Rodrigo Uprimny Yepes, *Should Courts Enforce Social Rights? The Experience of the Colombian Constitutional Court*, in JUSTICIABILITY OF ECONOMIC AND SOCIAL RIGHTS: TAPASZTALATOK

DOMESTIC SYSTEMS 355, 386 (Fons Coomans szerk., 2006) (megjegyezve, hogy a SER-ekről szóló bírósági határozatok végrehajtása többek között "a hatékony betartásukat garantáló, konszenzusos kontextusban előterjesztett bírósági mechanizmusoktól függ, amelyeket a társadalmi mozgalmak ... politikailag magukévá tethetnek és beilleszthetnek egy olyan jogi stratégiába, amely szélesebb körű politikai küzdelmük részét képezi").

96. *Lásd pl.* Gargarella, 95. lábjegyzet, 237-39. o. (összegyűjtve azon szerzők és bírák véleményét, akik a bírói testületnek a szociális jogok érvényesítésében való csökkentett részvétele mellett érvelnek); Rodríguez-Garavito, 17. lábjegyzet, 175-78. o. (a progresszív neokonstitucionalizmus támogatói - nevezetesen a kolumbiai alkotmánybíróság - és a neoliberális gazdaságtan *támogatói* közötti összecsapás és végső patthelyzet leírása); Sabel & Simon, 16. lábjegyzet, 1017. o. (megjegyezve azt a kritikát, hogy az olyan SER-ügyekben, amelyekben a jogorvoslat intézményi szerkezetátalakítással jár, a bíróságok nem rendelkeznek az ilyen szerkezetátalakítás felügyeletéhez szükséges információkkal).

97. *Lásd pl.* Dixon, *Supra* 20. lábjegyzet, 394. lábjegyzet, 394. lábjegyzet (ünneplelve "az alkotmányos bírói testület azon lehetőségét, hogy fokozza az alkotmányos demokrácia általános befogadó és reagáló képességét").

98. *Lásd* ROSENBERG, *Supra* 39. lábjegyzet, 21. o. ("A bíróságoknak nincsenek meg az eszközeik ahhoz, hogy könnyen megfelelő politikákat dolgozzanak ki és jelentős társadalmi reformokat elrendelő határozatokat hajtsanak végre.").

99. MARK TUSHNET, *GYENGE BÍRÓSÁGOK, ERŐS JOGOK: (2008)* ("A bíróságok erős bírói felülvizsgálatot gyakorolnak, amikor értelmező ítéleteik véglegesek és nem felülvizsgálhatók.").

100. *Lásd* DONALD L. HOROWITZ, *THE COURTS AND SOCIAL POLICY* 4-7 (1977) (az Egyesült Államok szövetségi bíróságainak azon döntéseit bírálva, amelyek a bíróságok hagyományos bírói szerepétől eltérve összetett vagy nagyon specifikus jogorvoslatokat írtak elő).

nem csupán a fogvatartottak jogainak strukturális megsértését állapították meg, hanem a jogsértés orvoslására is törekedtek, olyan konkrét kérdésekre vonatkozó részletes utasításokkal, mint a felvehető örök száma és a börtönlétesítmények kialakításának részletei.¹⁰¹ Az aktivizmusnak ez a fajtája a CCC néhány, az 1990-es években hozott határozatában is megfigyelhető. Egy határozatában 1999 például a CCC nemcsak alkotmányellenesnek nyilvánította a lakásfinanszírozás nemzeti rendszerét, hanem részletes paramétereket is meghatározott az új jogszabályokra vonatkozóan, amelyeket a bíróság a kongresszusnak kellett kidolgoznia a fennálló rendszer felváltása érdekében.¹⁰²

Továbbá a kritikusok hajlamosak természetesnek venni a végrehajtás folyamatát, amely ezekben a határozatokban dominál. Ez egy zárt és felülről lefelé irányuló folyamat, amelyben a bíróságok általában konkrét szakpolitikai alternatívákat kényszerítenek rá a változtatásoknak ellenálló bürokráciára és érdekcsoportokra. Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy a bíróságok intézményi kapacitásai nem elegendők ítéleteik érvényesítéséhez, amint azt az ilyen típusú monologikus aktivizmusról szóló empirikus tanulmányok is bizonyítják.¹⁰³

A gyakorlatban a felülről lefelé irányuló részletes utasítások a bíróságok által elképzeltnél jóval kevésbé ambiciózus átalakításokat eredményeznek, főként az érdekek ellenállása, valamint a bíróságoknak a strukturális társadalmi problémák kezelésére vonatkozó jogi és technikai korlátai miatt. A fent említett C-700/99. számú CCC-ítélet,¹⁰⁴ amely a nemzeti lakásfinanszírozási rendszert egy bíróság által tervezett rendszerrel kívánta felváltani, sokatmondó eset.¹⁰⁵ Bár a kolumbiai kongresszus eleget tett a bíróság utasításának, és elfogadta az új jelzáloghitel-rendszert létrehozó törvényt, a végrehajtás számtalan technikai nehézsége, valamint a pénzügyi szektor szervezett ellenállása miatt a határozat több ezer egyéni perré hígult, amelyeket a jelzáloghitel-adósok eredménytelenül indítottak a polgári bíróságok előtt, hogy a CCC utasításának megfelelően refinanszírozzák az adósságokat.¹⁰⁶ Ennek fényében maga a CCC is visszalépett a lakásfinanszírozással kapcsolatos újabb joggyakorlatában, ami tovább rontotta az eredeti határozat végrehajtását.¹⁰⁷

A monologikus aktivizmus korlátozott hatásaira vonatkozó bizonyítékok és a demokratikus hitelességgel kapcsolatos aggályok nem ássák alá a bírói aktivizmust önmagában, ahogyan azt a bírói önmérséklet védelmezői szeretnék. Ezek a hatások nem kérdőjelezik meg a SER-ek igazságszolgáltatathatóságát sem. Ezek a hatások azonban felhívják a figyelmet

101. *Lásd* FEELEY & RUBIN, 40,13-14. o. (a börtönreform ügyek számának növekedését és a bírósági beavatkozás mértékét részletezve).

102. C.C., 1999. szeptember 16., Sentencia C-700/99 (slip op. 67. o.), *elérhető a következő címen*: C.C., 1999. szeptember 16., Sentencia C-700/99 (slip op. 67. o.).
<http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1999/C-700-99.htm>.

103. *Lásd pl.* ROSENBERG, *Supra* note at (39,52 megjegyezve, hogy a *Brown*t követő években nem történt előrelépés a déli iskolák szegregációjának megszüntetésében).

104. C.C.,septiembreSentenciaC-700/9916,1999,(slipop.), *elérhető a következő címen*
<http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1999/C-700-99.htm>.

105. *Id.* 67.

106. Interjú William Jiménez ügyvéddel, Bogotában, Kolumbiában. (201014., október).
 Jiménez úr bankokat képvisel jelzáloghitelbehajtási perekben.

107. *Id.*

a strukturális társadalmi-gazdasági kérdésekben történő bírósági beavatkozások elméletének és gyakorlatának újjáépítése érdekében, hogy a fent említett kifogásokat a dialogikus aktivizmuson keresztül lehessen kezelni.

B. A párbeszédés aktivizmus működése

Az, hogy egy adott SER-ítélet több vagy kevesebb párbeszédet eredményez-e, a bíróság döntésének három összetevője tekintetében hozott döntéseitől függ: az érdemi tartalom, a jogorvoslatok és az ellenőrzési mechanizmusok tekintetében. A határozat érdemi tartalma arra vonatkozik, hogy a bíróság kimondja-e, és ha igen, milyen mértékben, hogy a bíróság kimondja, hogy a jogorvoslattal támadható SER megsértése történt. Amint azt kifejtettük, ez a megállapítási szakasz áll a SER-ek igazságosságával kapcsolatos joggyakorlat és szakirodalom nagy részének középpontjában. Tushnetnek a SER-ekkel kapcsolatos bírói megközelítések tipológiája szerint a bíróságnak ebben a szakaszban az a választása, hogy az adott ügyben megerősíti-e a SER igazolható voltát, és ha a felperesnek ad igazat, akkor hogyan értelmezi a felperes jogainak terjedelmét. Így az aktivista ítéletek, mind a monologikus, mind a dialogikus fajták, az "erős jogok" megerősítését vonják maguk után.

Ami a jogorvoslatokat illeti, míg a monologikus ítéletek pontos, eredményorientált utasításokat tartalmaznak, a dialogikus ítéletek inkább eljárásokat és átfogó célokat vázolnak fel, és a hatáskörök szétválasztásának elvével összhangban a kormányzati szervekre hárítják a szakpolitikák kialakításának és végrehajtásának terhét. A Tushnet által az "erős" és a "gyenge" bírósági jogorvoslatok megkülönböztetésére szolgáló kritériumok - azaz a végzések terjedelme és a kötelező és kényszerítő erejű végzések mértéke - tekintetében a dialogikus jogorvoslatok általában gyengébbek.¹⁰⁸

Tushnet tipológiájából hiányzik egy harmadik komponens, a monitoring, amely tényszerűen és analitikusan különbözik a jogorvoslatoktól. Függetlenül a döntéseik jogainak és jogorvoslati lehetőségeinek erősségétől, a bíróságok azzal a választással szembesülnek, hogy fenntartják-e felügyeleti joghatóságukat e döntések végrehajtása felett. A párbeszédés döntések általában olyan felügyeleti folyamatot indítanak el, amely ösztönzi a döntésben feltárt strukturális probléma megoldására irányuló szakpolitikai alternatívák megvitatását. A monologikus bírósági eljárásokkal ellentétben a szakpolitikák apró részletei a felügyeleti folyamat során merülnek fel, nem pedig magában az ítéletben. A párbeszédés bíróságok gyakran a folyamat előrehaladásának és visszalépéseinek fényében adnak ki új határozatokat, és tanácskozó nyilvános meghallgatások révén ösztönzik az ügy szereplői közötti vitát.¹⁰⁹ Mint említettük, ez az alkotmányos párbeszéd az érdekeltkezők szélesebb körét vonja be a

---

108. Tekintettel arra, hogy olyan strukturális döntésekre összpontosítok, amelyek a végrehajtó vagy a törvényhozó hatalom pozitív intézkedéseit írják elő, itt nem foglalkozom a negatív jogorvoslatokkal, azaz azokkal, amelyek arra kötelezik a választott hatóságokat, hogy tartózkodjanak egy adott, a SZER-t sértőnek ítélt cselekvéstől, például a szegények aránytalan megadóztatásától. A téma mélyebb kifejtését Rodrigo Uprimny nyújtja. *Lásd Uprimny, supra*, 95. lábjegyzet, 381. o. (a bírósági határozatok típusainak tárgyalása, és annak tisztázása, hogy "a negatív jogorvoslatok a tilalmak bírósági érvényesítését jelentik").

109. Maga a T-025-ös határozat kiváló példája ennek a folyamatnak. *Lásd az I. rész B. alfejezetét.*

felügyeleti folyamat. Az ítélet által közvetlenül érintett bíróságon és állami szerveken kívül a végrehajtásban részt vesznek az áldozatok, akiknek a jogait megsértették, az érintett civil társadalmi szervezetek, a nemzetközi emberi jogi ügynökségek és más olyan szereplők, akiknek a részvétele hasznos a szóban forgó jogok védelme szempontjából, beleértve az alulról szerveződő szervezeteket és a tudósokat.

Ez a hármás jellemzés lehetővé teszi egy adott ítélet vagy bíróság monologikus vagy dialogikus jellegének értékelését. A strukturális ügyekben a legdialogikusabb döntések magukban foglalják a szóban forgó jog jogosultságának egyértelmű megerősítését (erős jogok); a szakpolitikai döntéseket a választott hatalmi ágakra bízzák, miközben világos ütemtervet határoznak meg az előrehaladás mérésére (mérsékelt jogorvoslatok); és aktívan nyomon követik a bírósági végzések végrehajtását olyan részvételi mechanizmusok révén, mint a nyilvános meghallgatások, az előrehaladási jelentések és a nyomon követési döntések (erős nyomon követés).

Az aktivista bíróságok között (és ugyanazon bíróság határozatai között) mindhárom dimenzió tekintetében jelentős különbségek vannak. A dél-afrikai alkotmánybíróság például az erős jogok, a gyenge jogorvoslatok és az ellenőrzés hiánya kombinációját alkalmazza. Az olyan ikonikus ügyekben, mint a *Grootboom* és a *Treatment Action Campaign*,¹¹⁰ úgy döntött, hogy nem szab határidőket vagy nyomon követési eljárásokat a végrehajtáshoz.¹¹¹ Ezzel szemben az indiai legfelsőbb bíróság hagyományosan az erős jogok, erős jogorvoslatok és erős ellenőrzési mechanizmusok keverékét alkalmazza;¹¹² a közelmúltban kialakult, párbeszédesebb joggyakorlatát azonban inkább az erős jogok, mérsékelt jogorvoslatok és erős ellenőrzés kombinációjaként lehet jellemezni.¹¹³ A középmézőnyben helyezkednek el az olyan határozatok, mint a *Riachuelo, amely az argentin folyómeder szennyezésével foglalkozott*, és amely az erős jogok, a gyenge jogorvoslatok és a gyenge ellenőrzés kombinációját alkalmazta.¹¹⁴

---

110. *Egészségügyi miniszter kontra Treatment Action Campaign* (20025) SA (721CC).

111. *Lásd id.* 750., 763. o. (a HIV és AIDS betegek egészséghez való jogának megsértését állapította meg az antiretrovirális gyógyszerekhez való hozzáférés akadályai miatt, de elutasította a végrehajtás általános megközelítésének vagy a megfelelés határidejének meghatározását); *Gov't of the Republic of S. Afr. v. Grootboom*. 2001 (1) SA (46CC) 86-87. o. (a kormányt kötelezte a menedéknyújtási intézkedések végrehajtására és felügyeletére, de elutasította a végrehajtás ütemtervének meghatározását).

112. *Lásd* Muralidhar, *Supra* 16. lábjegyzet, 109. o. (összefoglalva a joggyakorlatot, amely elismeri a kifejezett jogokat, beleértve az élethez való jogból eredő oktatáshoz való jogot; amely előírja az ütemtervnek való megfelelést; és amely lehetővé teszi a bíróság számára, hogy "folyamatos mandamust" gyakoroljon, amelynek során aktívan fenntartja az ügyet, hogy biztosítsa az utasításainak végrehajtását).

113. *Lásd* Abhinav Chandrachud, *Dialogic Judicial Activism in India*, THE HINDU (2009. július 18.), <http://hindu.com/2009/07/18/stories/2009071852820800.htm> (megállapítva, hogy a bíróság joggyakorlata az elszegényedettek jogaitól a közigazgatásig terjedt, és hogy a bíróság véleményei a párbeszéd és az átláthatóság alapjaivá váltak, bár ez a fejlődés alááshatja a végrehajthatóságot).

114. *Lásd* Farstein, Kletzel & García Rey, *Supra* 27. lábjegyzet, 59-60. o. (elismeri az amparo-eljárás sikerét a Riachuelo-medence megtisztításának kikényszerítésében, valamint a tisztítási terv végrehajtására vonatkozó hatáskör átruházását egy, a kongresszus által létrehozott hatóságra).

Befolyásolják-e ezek a különbségek az igazságszolgáltatási hatást? A CCC ítéleteinek összehasonlító esettanulmányából származó bizonyítékok arra utalnak, hogy igen. A következő alfejezetben foglalkozom ezekkel a bizonyítékokkal.

C. A párbeszédés aktivizmus hatása

A CCC három legfontosabb strukturális döntése a jogok erős megközelítésén alapul. A T-153/98. sz. alapdöntés határozottan elítélte a börtönök túlszűfoltóságát, mivel az sérti a fogvatartottak alapvető jogait; a bíróság határozottan megerősítette e jogok jogérvényesíthetőségét is.¹¹⁵ Hasonlóan fájdalmas beszámolók és az SZBSZ tömeges megsértésének elítélése található a belső menekültekről (T-025/04) és az egészségügyi ellátásról (T-760/08) szóló későbbi határozatokban.¹¹⁶

A jogorvoslatok tekintetében azonban éles szakadás figyelhető meg a korábbi ítéletek és az újabb joggyakorlat között. A T-153. sz. ügyben a CCC az erős jogorvoslati megközelítést alkalmazta, amikor részletes utasítást adott a kormánynak, hogy (1) azonnal függessze fel az egyik legnagyobb bogotái börtön felújítására vonatkozó szerződést; (2) három hónapon belül dolgozzon ki egy átfogó tervet a meglévő börtönök felújítására és újak építésére, amelyet négy éven belül végre kell hajtani; és (3) négy éven belül megszünteti a vizsgálati fogságban lévő fogvatartottaknak az elítélt fogvatartottakkal azonos börtönökben való fogva tartását.¹¹⁷

Mint említettük, a T-025-ös bíróság egy inkább eljárás, párbeszédés megközelítést alkalmazott, és a kormányra bízta a belső menekültügyi programok tartalmának és a megvalósításukhoz szükséges finanszírozásnak a meghatározását.¹¹⁸ Ugyanakkor azonban szigorú határidőket szabott meg, és eredményorientált végzést hozott, amelyben kötelezte a kormányt, hogy rövid időn belül (hat hónapon belül) kezdje meg a belső menekültek legalapvetőbb jogainak védelmét.¹¹⁹ Így a fenti besorolás szempontjából ez a határozat mérsékelt jogorvoslattal járt.

A jogorvoslatok hasonlóan mérsékelt, köztes megközelítése az egészségügyről szóló újabb határozatban is megfigyelhető. A határozat legtöbb rendelkezése eszközorientált, és arra kötelezi a kormányt, hogy dolgozzon ki egy vészhelyzeti tervet az egészségügyi rendszer közelgő csődjének kezelésére,

---

115. *Lásd* C.C., abril Sentencia28,1998, T-153/98 (slip op. 77. o.), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-153-98.htm> *honlapon* (a kolumbiai börtönök leírása szerint hozzájárulnak a "legalapvetőbb emberi jogok szisztematikusan [megsértéséhez]").

116. *Lásd* C.C., julio Sentencia31,2008, T-760/08 (slip op. at 172-76), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2008/T-760-08.htm> oldalon (a szolgáltatáshoz való hozzáféréssel kapcsolatos problémák megvitatása, amikor a betegek nem engedhetik meg maguknak, hogy fizessenek, és az egészséghez való alapvető jog elismerése); C.C., enero Sentencia22,2004, T-025/04 (slip op. at 59-62), *elérhető a* [http://](http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm) oldalon (többek között az emberi jogi védelem hiányáról és a belső menekültek 80%-os szegénységi arányáról számol be, és megállapítja, hogy a helyzet sérti az alkotmányos jogokat).

117. C.C., Sentencia T-153/98 (slip op. 83. pont).

118. *Lásd* C.C., enero Sentencia22,2004, T-025/04 (slip op. at 100), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/2004/T-025-04.htm> oldalon (megerősítve egy hazai intézmény hatáskörét a belső menekültek helyzetének javítására irányuló terv kidolgozására és végrehajtására).

119. *Id.* 102.

a betegek panaszainak megoldására vonatkozó adminisztratív protokollok létrehozása, valamint a magán egészségügyi szolgáltatók hatékony felügyeletét szolgáló mechanizmusok létrehozása.¹²⁰ E végzések viszonylagos gyengeségét ellensúlyozzák a szigorú határidők és egy határozott végzés, amely arra kötelezi a kormányt, hogy egységesítse a magán- és az állami egészségügyi rendszerben a betegek alapvető ellátását, amint azt egy eddig végre nem hajtott törvény 1993 előírja.¹²¹

Végezetül, a T-025-ös határozat az ellenőrzés tekintetében elkülönül a többi határozattól. Hét év alatt huszonegy nyilvános meghallgatásra került sor, amelyeken a kormányzati és nem kormányzati szereplők széles köre vett részt, valamint közel 100 olyan nyomon követési határozat született, amelyekkel a CCC az elért eredményekről szóló jelentések fényében finomította utasításait.¹²² A CCC tehát figyelemre méltóan erős ellenőrzési folyamatot vezetett be.

Ezzel szemben a T-153 korábbi megközelítése nem tartalmazott semmilyen bíróság által támogatott ellenőrzési mechanizmust. Ehelyett a bíróság arra szorított, hogy az ombudsmani hivatalt és a főfelügyelői hivatalt kérte fel a határozat végrehajtásának felügyeletére.¹²³ Hasonlóképpen, a T-760-as bíróság, annak ellenére, hogy a határozatban felvázolt egy, a T-025-öshöz hasonló ellenőrzési mechanizmust, nagyrészt passzív maradt: nem tartott nyilvános meghallgatásokat, nem segítette elő az állampolgárok érdemi részvételét, és a nyomon követési végzéseket a kormánytól való tájékoztatás iránti kérelmekre korlátozta.¹²⁴ A gyenge ellenőrzés tehát jellemezte ezt a két ügyet.

A 3. táblázat összefoglalja a három eset összehasonlítását, valamint a fent említett hatáselemzés eredményeit.

---

120. C.C., Sentencia T-760/08 (slip op. 60-61. o.).

121. *Id.* 200-03195., o. (idézi a L. 100/93, diciembre D.23,1993,O. (Colom.)).

122. Lásd David Landau, *Political Institutions and Judicial Role in Comparative Constitutional Law*, 51 HARV. INT'L L.J. 319, 360 (2010) (beszámol a nem kormányzati szervezetekkel lefolytatott "törvényhozási stílusú meghallgatásokról", valamint a bíróság "számos" végzéséről a T-025 végrehajtásával kapcsolatos finanszírozás és egyéb kérdések tekintetében).

123. C.C., abril 28, 1998, Sentencia T-153/98 (slip op. at 78), *elérhető a következő címen*: C.C., abril 28, 1998, Sentencia T-153/98 (slip op. at 78).

<http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-153-98.htm>.

124. Lásd Alicia Ely Yamin & Oscar Parra-Vera, *Az egészséghez való jog bírósági védelme Kolumbiában: From Social Demands to Individual Claims to Public Debates*, 33 HASTINGS INT'L & COMP. L. REV. 431, 459 (2010) (felismerve, hogy a végrehajtás sikere attól függ, hogy a bíróság képes lesz-e - eddig nem gyakorolt - nyilvános meghallgatásokat tartani és bevonni a polgárokat). A bíróság passzivitása alól kivételt képez egy utólagos határozat, amely arra kötelezte a kormányt, hogy haladéktalanul tegyen eleget a bíróság korábbi utasításának, amely a kiskorú betegek állami és magánegészségügyi rendszerben való biztosításának egységesítésére vonatkozott. C.C., diciembre 15, 2009, Auto 342A/09 (slip op. at 18-19), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/Autos/2009/A342A-09.htm> oldalon.

A CCC strukturális határozatainak összehasonlító3. táblázata

	Jogok	Jogorvoslatok	A weboldal figyelemmel kísérése	Hatás
T-025/2004	Erős	Mérsékelt	Erős	Magas
T-760/2008	Erős	Mérsékelt	Gyenge	Mérsékelt
T-153/1998	Erős	Erős	Gyenge	Alacsony

Bár a határozott következtetések levonásához nagyobb esetszámú mintára van szükség, ez az összehasonlítás hasznos támpontokat nyújt a párbeszédesebb aktivizmus és a bírói hatás közötti kapcsolatra vonatkozóan. Az eredmények azt sugallják, hogy a T-025-öshöz hasonló dialogikus ítéletek nagyobb általános hatást ígérnek a SER-ek teljesítésére,¹²⁵ míg a T-153-ashoz hasonló monologikus ítéletek valószínűleg kisebb hatást gyakorolnak. E két véglet között a jogok, jogorvoslatok és az ellenőrzés különböző kombinációi találhatók, amelyek valószínűleg mérsékelt hatást gyakorolnak.

További kutatásokra van szükség a párbeszédesebb ítéletek igazságszolgáltatási hatásának háttérben álló konkrét mechanizmusok feltárásához. Feltételezem, hogy a dialogikus döntések azért gyakorolnak nagyobb hatást, mert a strukturális döntések végrehajtásának két fő gyakorlati akadályát, a politikai ellenállást és az intézményi kapacitást kezelik. Ami az előbbit illeti, a SER-ekre vonatkozó strukturális rendelkezések természetesen ellenállást váltanak ki a status quo-ban érdekelt, befolyásos ágazatokból. A vizsgált esetekben ezek közé az ágazatok közé tartoztak az egészségügyi magánszolgáltatók és a gyógyszergyártó cégek, amelyek hatalmas hasznot húznak a több ezer alacsonyabb szintű bírósági ítéletből, amelyek a kormányt kötelezik a márkás gyógyszerek kifizetésére, a belső menekültekkel kapcsolatos programokért felelős, szklerotikus hivatalok¹²⁶ közömbös tisztviselői,¹²⁷ valamint a túlszűfolt bürokratikus rendszer anyag vagy korrumpált személyzete.¹²⁸

Azáltal, hogy a bíróságok az érdekeltkezők körének adnak lehetőséget az ellenőrzésben való részvételre, olyan közvetlen és közvetett hatásokat szabadítanak fel, amelyek segíthetnek a következőkben

125. Itt az ítéletek hatásának szintetikus értékelését használom, amely a fentebb tárgyalt négyféle hatást - közvetlen, közvetett, anyagi és szimbolikus - összesíti.

126. *Lásd* Yamin & Parra-Vera, *supra* note 124, 442. o. ("[C]ritikusok rámutattak a gyógyszergyártók, orvosok és bírák közötti perverz szövetségre a bírósági úton ösztönzött korrupcióban, amely a drága gyógyszerek betegeknek való átengedéséhez vezetett" (lábjegyzet és belső idézőjelek kihagyva)).

127. *Lásd* RODRÍGUEZ GARAVITO & RODRÍGUEZ FRANCO, *Supra* note 32, 81. o., 12-13. o. (megnevezve néhány intézményt és tisztviselőt, akik felelősek a hiányosságokért, és felsorolva a különböző gyakori kifogásokat, amelyeket a segítséget kérő, de elutasított belföldi menekülteknek adtak).

128. C.C., abril Sentencia 28, 1998, T-153/98 (slip op. at 74-75), *elérhető a* <http://www.corteconstitucional.gov.co/relatoria/1998/T-153-98.htm> oldalon (megjegyezve, hogy amikor a bürokratikus tisztviselőinek hanyagsága alapvető jogokat sért, vagy amikor a hatóságok súlyos és folyamatos törvénysértésekről van szó, az érintetteknek joguk van a védelemre).

a bíróságok leküzdik a politikai ellenállást. A fő hatás a politikai szereplők közvetlen bevonása, például az emberi jogi nem kormányzati szervezetek, a reformorientált állami szervek és az alulról szerveződő szervezetek, amelyek valószínűleg saját napirendjük részeként fogadják el a döntés végrehajtását, és így a status quóval szembeni ellensúlyozó erő forrásává válnak. Ezen túlmenően az ilyen jellegű végzések politikai koalíciók kialakulására ösztönözhetnek a bíróság támogatására, vagy olyan médiavisszhangot válthatnak ki, amely felnagyítja az ügy anyagi és szimbolikus hatásait. Mint említettük, ez volt a helyzet a T-025-ös határozat után, amely egy civil társadalmi megfigyelőbizottság megalakulását eredményezte, amely a bíróság kulcsfontosságú szövetségesévé vált, valamint értékes információkat és ajánlásokat szolgáltatott.

Másodszor, a párbeszédese aktivizmus mechanizmusai segíthetnek a bíróságoknak az összetett társadalmi-gazdasági kérdések kezelésében mutatkozó intézményi hiányosságok kezelésében. Nem kell jogi formalistának lenni ahhoz, hogy elismerjük, hogy a bíróságoknak nincs meg a technikai tudásuk, a személyzetük és az erőforrásaik (nem is beszélve a legitimitásukról) ahhoz, hogy olyan bonyolult problémákra találjanak és hajtsanak végre megoldásokat, mint az erőszakos elhelyezés vagy az alapvető gyógyszerekhez való hozzáférés hiánya.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a bíróságok nem tudnak párbeszédet kezdeményezni és moderálni a hatóságok és a civil társadalom szereplői között ezekről a kérdésekről a szakpolitikai kudarcok és az SZER megsértése esetén. Azáltal, hogy nemcsak a kormánytisztviselőket, hanem a releváns ismeretekkel rendelkező szereplők széles körét - például a kedvezményezett lakosság vezetőit és tagjait, tudományos szakértőket és nemzetközi emberi jogi ügynökségeket - is felkérjük, a párbeszédese bíróságok elősegíthetik a megoldások közös keresését, vagy legalábbis az alternatív cselekvési irányokról szóló nyilvános vitát.¹²⁹ A párbeszédéből származó közvetlen és közvetett hatások közé tartozik a politikai folyamatok felszabadítása, az egymástól független állami szervek közötti koordináció javítása, valamint a jogok nyelvén megfogalmazott közpolitikák létrehozása.

A T-025 érdekes módon illusztrálja ezeket a hatásokat. A nyomon követési folyamat különösen hasznos jellemzője volt a belső menekültek jogainak teljesítésével kapcsolatos előrehaladási mutatók közös megfogalmazása. Egy többéves, iteratív folyamat során, amely számos bírósági végzést és kormányzati és nem kormányzati szervek javaslatait is magában foglalta, a CCC elfogadott egy húsz mennyiségi, jogokon alapuló mutatót tartalmazó listát az előrehaladás értékelésére.¹³⁰ Ezek a mutatók közös nyomon követési keretet biztosítottak valamennyi érdekelt fél számára, valamint a bíróság számára eszközként szolgáltak ahhoz, hogy a politikák fejlődésére és a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek helyzetére vonatkozó bizonyítékok alapján finomhangolja nyomon követési végzéseit.

Összefoglalva, a párbeszédese aktivizmus jogainak, jogorvoslatainak és ellenőrzési mechanizmusainak kombinálásával a bíróságok ellensúlyozhatják a politikai és a politikai ellenérzések egy részét.

---

129. *Lásd* Sabel & Simon, *Supra* 16. lábjegyzet, 1025. o. (a Kentuckyban és Texasban benyújtott pereket követően a közösségi érdekelték széles csoportjának bevonása az állami iskolák finanszírozásának javítását célzó párbeszédese megközelítésbe).

130. *Lásd* Rodríguez Garavito, 9,460-73. o., táblázat. 3.

és intézményi hiányosságok, amelyek miatt beavatkozásaik hatástalanok az összetett elosztási kérdésekben, és fokozzák a bíróságok általános hatását a SER-ek teljesítésére.

III. Következtetés

Az elmúlt két évtizedben a latin-amerikai bíróságok, aktivisták és tudósok jogi elméleteket, stratégiákat és doktrínákat dolgoztak ki, amelyek célja a társadalmi-gazdasági jogok ígéretének megvalósítása olyan kontextusokban, amelyeket súlyos nélkülözések és elfogadhatatlan egyenlőtlenségek jellemeznek. A globális dél más régióinak hasonló fejleményeivel együtt ezek a jogi innovációk alapvető hozzájárulást jelentettek az összehasonlító alkotmányossághoz és a nemzetközi emberi jogokhoz.

A latin-amerikai és más latin-amerikai szakirodalomból és joggyakorlatból hiányzik a SER-ítéletek tényleges hatásának szisztematikus mérlegelése. Ebben a cikkben a hatás kérdésének két szempontból történő vizsgálatával járulok hozzá e kérdés megválaszolásához. Először is, egy olyan elemzési és metodológiai keretet ajánlottam, amelynek célja a bírósági ítéletek hatásainak teljes körű megragadása. Azzal érveltem, hogy a bíróságok és elemzők által általában középpontba helyezett közvetlen anyagi eredmények mellett a bírósági hatás a közvetlen és szimbolikus hatások szélesebb körét foglalja magában, amelyek ugyanolyan következményekkel járhatnak a SER-ek teljesülése szempontjából, mint a bírósági határozatokból közvetlenül fakadó hatások. A hatások e szélesebb körű tipológiáját a kolumbiai alkotmánybíróság legambiciózusabb strukturális döntésének sokrétű hatásaira vonatkozó bizonyítékokkal illusztráltam: T-025. sz. 2004.

Másodszor, a bírósági határozatok azon jellemzőit vizsgáltam, amelyek hatással lehetnek a határozatok általános hatására. Kiemeltem az ítéletek (1) jognyilatkozatainak, (2) jogorvoslati lehetőségeinek és (3) ellenőrzésének erősségét. Feltételeztem továbbá, hogy az erős jogokkal, mérsékelt jogorvoslatokkal és erős nyomon követéssel jellemezhető dialogikus döntéseknek valószínűleg a legnagyobb általános hatásuk van a SER-ek teljesítésére. Ezt a hipotézist a kolumbiai alkotmánybíróság három kulcsfontosságú strukturális döntésének a SER-ekre gyakorolt hatását vizsgáló összehasonlító tanulmány eredményeivel illusztráltam.

További kutatásokra van szükség ezen eredmények és hipotézisek teszteléséhez. Ígéretes lehetőségek a nagyobb mintán végzett vizsgálatok, valamint a nemzeti összehasonlítások. Ezek és más kutatási stratégiák ígéretesek a SER-ügyek ítélelhozatal utáni szakaszának fekete dobozának megnyitására.

Az ilyen típusú elemzésre azért van különösen nagy szükség, mert a hatás kérdése a pereskedők és a bírák számára egyaránt fontos. Végül is a javakhoz és szolgáltatásokhoz - például a tisztességes lakhatáshoz vagy az egészségügyi ellátáshoz - való hozzáférés és azok minőségének javítására gyakorolt konkrét hatás az, ami a pereskedőket és az aktivistákat elsősorban arra készteti, hogy bírósághoz forduljanak. Hasonlóképpen, ha ítéleteiknek nem lennének gyakorlati következményei, a bíróságoknak nem lenne tanácsos vállalniuk a SER-ekkel kapcsolatos aktivista ítéleteikhez kapcsolódó jelentős intézményi költségeket, különösen olyan strukturális ügyekben, amelyek hosszadalmas tárgyalásokat és feszültségeket eredményeznek.

a végrehajtásukért felelős kormányzati szervekkel. Miután leülepedett a por az ügyről, mindenki fejében ott motoszkál a kérdés: megérte-e a fáradságot?